

Stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling i förskolan

---

En kvalitativ innehållsanalys av stödmaterial som syftar till att främja barns handlingskompetens

---

Support materials about sustainable development intended for preschool teaching

A qualitative content analysis of support materials aimed at promoting children's action competence

---

Amanda Eriksson

Fakultet: Humaniora och samhällsvetenskap

Utbildningsprogram: Förskolläraryrket

Nivå/Högskolepoäng: Grundnivå/15 hp.

Handledarens namn: Inger Edfors

Seminarieledarens namn: Mikael Rydin

Examinatorns namn: Ami Cooper

Datum: 2023-06-02

© 2023 – Amanda Eriksson

Stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling i förskolan: En kvalitativ innehållsanalys av stödmaterial som syftar till att främja barns handlingskompetens

[Support materials about sustainable development intended for preschool teaching: A qualitative content analysis of support materials aimed at promoting children's action competence]

Ett examensarbete inom ramen för lärarutbildningen vid
Karlstads universitet: Förskolläraryrket

<http://kau.se>

The author, Amanda Eriksson, has made an online version of this work available under a Creative Commons *Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0* License.

<http://diva-portal.org>

Creative Commons-licensen: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.sv>

Abstract

Teaching can be perceived as a complex concept, as can *sustainable development* and what these concepts mean for preschool activities. Therefore, support materials for teaching sustainable development are likely to be used by preschool staff. There is evidence that teachers need to know how to teach in order to promote children's action competence in sustainable development. Against this background, this study aims to analyse such support materials through a qualitative content analysis. The study's theory is based on the *Education for Sustainable Development* (ESD) framework and qualifications that characterise teaching that promotes children's action competence in sustainable development. Collected data consists of parts from three Swedish-language support materials aimed at preschool. The study shows that the support materials generally fulfil the study's analysis criteria for promoting children's action competence. These support materials can contribute to the development of knowledge about sustainable development, promote the belief in one's own competence to change, strengthen courage and commitment and the will to change, and promote responsibility. Furthermore, the support materials are open to different end products and, through their use, enable children to reflect on different ways of acting and reasoning. Differences between the three support materials are that two of them direct opinions towards normalised actions, which according to the study's theory should not be included in teaching to promote children's action competence. The support materials vary in the description of the conditions required to use the content in practice, with one of them requiring more subject knowledge from the pedagogue than the others. And one of them contains leading questions rather than open questions. The results show that the three support materials could be used in preschool to promote children's action competence in sustainable development. The range of available support materials for teaching sustainable development that clearly aim to promote action competence is limited and therefore a challenge may be to find a suitable support material that meets such a purpose.

Keywords: Action competence, preschool teaching, support material, sustainable development

Sammanfattning

Undervisning kan uppfattas som ett komplext begrepp, likaså *hållbar utveckling* och vad dessa begrepp innebär för förskolans verksamhet. Därför kan stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling troligen vara något som används av förskolepersonal. Det finns grund för att lärare behöver veta hur de kan undervisa för att främja barns handlingskompetens inom hållbar utveckling. Med detta som bakgrund syftar studien till att analysera sådana stödmaterial genom en kvalitativ innehållsanalys. Studiens teori är utifrån ramverket *Utbildning för Hållbar Utveckling* (UHU) och kvalifikationer som utmärker undervisning som främjar barns handlingskompetens inom hållbar utveckling. Insamlade data består av delar från tre svenskspråkiga stödmaterial riktade till förskolan. Studien visar att stödmaterialen över lag uppfyller studiens analyskriterier för att främja barns handlingskompetens. Stödmaterialen kan bidra till att utveckla kunskaper om hållbar utveckling, främja tron på egen kompetens att förändra, styrka mod och engagemang för samt viljan att förändra och främja ansvarstagande. Vidare är stödmaterialen öppna för olika slutprodukter och ger genom användandet barn möjlighet att reflektera kring olika sätt att agera och resonera. Skillnader mellan de tre stödmaterialen är att två av dem riktar åsikter mot normerade handlingar, vilket enligt teorin inte ska finnas med i undervisning för att främja barns handlingskompetens. Stödmaterialen varierar i beskrivandet av vilka förutsättningar som krävs för att använda innehållet i praktiken, där bland annat ett av dem kräver mer ämneskunskaper hos pedagogen än de övriga. Och ett av dem innehåller ledande frågor snarare än öppna. Resultatet visar att de tre stödmaterialen skulle kunna användas i förskolan för att främja barns handlingskompetens inom hållbar utveckling. Utbudet av tillgängliga stödmaterial till undervisning om hållbar utveckling som tydligt syftar till att främja handlingskompetens är begränsat och därför kan en utmaning vara att finna ett lämpligt stödmaterial som uppfyller sådant syfte.

Nyckelord: *Handlingskompetens, hållbar utveckling, stödmaterial, undervisning i förskolan*

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	HÅLLBAR UTVECKLING OCH HANDLINGSKOMPETENS.....	1
1.2	UNDERVISNING, FÖRSKOLANS LÄROPLAN OCH HÅLLBAR UTVECKLING	3
1.3	STÖDMATERIAL AVSETT FÖR UNDERVISNING INOM HÅLLBAR UTVECKLING	4
1.4	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
2	LITTERATURGENOMGÅNG	6
2.1	HANDLINGSKOMPETENS INOM EKOLOGISK HÅLLBAR UTVECKLING	6
2.2	UNDERVISNING OM EKOLOGISK HÅLLBAR UTVECKLING I FÖRSKOLAN	8
2.2.1	Pluralistisk undervisning om hållbar utveckling	8
2.2.2	Högkvalitativ undervisning om hållbar utveckling	9
2.3	ANVÄNDNING AV STÖDMATERIAL I UNDERVISNING.....	10
3	TEORI	11
3.1	UTBILDNING FÖR HÅLLBAR UTVECKLING	11
3.2	UNDERVISNINGSTRATEGIER TILL FÖR ATT FRÄMJA HANDLINGSKOMPETENS	11
4	METOD	13
4.1	URVAL.....	13
4.2	TILLVÄGAGÅNGSSÄTT DATAINSAMLING.....	15
4.2.1	Stödmaterial till analys.....	16
4.3	DATABEARBETNING OCH ANALYSMETOD	17
4.4	TILLFÖRLITLIGHET, TROVÄRDIGHET OCH GENERALISERBARHET	20
4.5	ETISKA ÖVERVÄGANDEN	20
5	RESULTAT	22
5.1	STÖDMATERIALENS FRÄMJANDE AV HANDLINGSKOMPETENS.....	22
5.1.1	Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling	22
5.1.2	Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra	23
5.1.3	Innehållet syftar till att styrka mod och engagemang för, samt viljan att förändra	

5.1.4	Innehållet syftar till att främja ansvarstagande	26
5.1.5	Innehållet är öppet för olika slutprodukter efter genomförd undervisning	27
5.1.6	Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande 28	
5.1.7	Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera	28
5.2	FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT FRÄMJA HANDLINGSKOMPETENS.....	30
5.2.1	Pedagog	30
5.2.2	Barn	30
5.2.3	Miljö	31
5.3	SAMMANFATTNING.....	31
5.3.1	Hur främjar stödmaterialen handlingskompetens	31
5.3.2	Förutsättningar för att främja handlingskompetens	34
6	DISKUSSION.....	35
6.1	RESULTATDISKUSSION.....	35
6.1.1	Hur stödmaterialen främjar handlingskompetens	35
6.1.2	Förutsättningar för att främja handlingskompetens	37
6.2	METODDISKUSSION	38
6.3	REKOMMENDATIONER FÖR FÖRSKOLEVERKSAMHETEN	39
6.4	SLUTSATS OCH FÖRSLAG PÅ VIDARE STUDIER.....	40
	REFERENSER.....	42
	BILAGOR.....	47

1 INLEDNING

Sverige är bland de femton länderna i världen med störst klimatavtryck per person. Den genomsnittlige svensken lever som om vi har fyra jordklot. Det är många av jordens ekosystem som i nuläget är i kris, då balansen mellan arter och andra nödvändiga funktioner påverkas av människans aktivitet (Världsnaturfonden WWF, 2022). Människors handlingskompetens beskrivs mer och mer som nödvändigt för en hållbar framtid (se exempelvis Olsson m.fl., 2020). Den aktuella klimatkrisen kräver förändring i människors agerande världen över då nuvarande levnadssätt överkonsumerar naturens tillgångar och hotar vår egen och andra arters överlevnad. Det är avgörande att vi snabbt lär oss att leva annorlunda och tar ansvar för att leva mer hållbart. Pedagoger på alla utbildningsnivåer behöver därför besitta kunskaper om hållbar utveckling och hur de kan undervisa för att bidra med lärande som genererar den förändring som krävs. Barn ska ges förutsättningar att använda sin kreativitet och tillstås som centrala aktörer i att finna hållbara lösningar (UNESCO, 2020). Sedan begreppet *undervisning* introducerades i förskolans läroplan (Skolverket, 2018) har förskollärare upplevt en osäkerhet kring vad det innebär för daglig praxis (Löf & Vallberg Roth, 2021). Eftersom *Läroplan för förskolan* (Skolverket, 2018) inte beskriver hur undervisning ska genomföras är det troligt att förskollärare använder stödmaterial till det praktiska arbetet inom olika områden.

En litteratursökning i databaserna ERIC (u.å.) och SwePub (sökfraser som: ”*didactic/teaching strategies*” or ”*didactic/teaching method*”, ”*förskol* stödmaterial*” kombinerat med ”*sustainable development*”, ”*sustainability education*”, ”*hållbar utveckling*”) visade att det i dagsläget finns lite forskning om tillgängliga stödmaterial inom området hållbar utveckling. Denna studie handlar därför om stödmaterial som kan användas i förskolan vid undervisning om hållbar utveckling med fokus på handlingskompetens. Genom innehållsanalys av sådant stödmaterial kan studien bidra till mer kunskap om dessa till yrkesverksamma i svensk förskola och till vägledning för en god praktik inom förskolans utbildning.

1.1 Hållbar utveckling och handlingskompetens

Hållbar utveckling som begrepp introducerades i Brundtlandrapporten (World Commission on Environment and Development, 1987). I rapporten beskrivs att

hållbar utveckling kan uppnås när människan lärt sig hur vi kan använda oss av och samspela med naturens resurser för främjandet av ett gott, välmående liv idag och för framtida generationer (WCED, 1987). Det finns dock inte några enkla svar på vilka handlingar som kan främja hållbar utveckling eftersom det handlar om komplexa sammanvävningar av sociala, ekonomiska och ekologiska frågor (Hedefalk, 2014). Brundtlandrapporten (WCED, 1987) framställer tre dimensioner av hållbar utveckling: ekologisk, ekonomisk och social, vilka beskrivs som breda problemområden. Ekologiska påfrestningar och ekonomisk utveckling är sammanlänkade, därför behöver båda dimensionerna övervägas vid beslutstagande och lagstiftningar för att främja hållbar utveckling. Det som sker inom de ekologiska och ekonomiska påverkar den sociala dimensionen, därför behöver nya tillvägagångssätt även ta den tredje dimensionen i beaktande (WCED, 1987). Kortfattat innebär social hållbar utveckling att uppnå jämlikhet och jämställdhet, rättvisa och demokratiska förhållningssätt. Ekonomisk hållbar utveckling innebär att värna om de resurser vi har, att utveckla ekonomin på ett respektfullt sätt i relation till både det sociala och ekologiska. Ekologisk hållbar utveckling innebär att ta hand om jordens ekosystem genom att främja och bevara biologisk mångfald (Hedefalk, 2014). Det är enbart ekologisk hållbar utveckling som tas upp vidare i denna studie.

Handlingskompetens innebär att ha förmågan att agera i relation till hållbarhetsfrågor (Jensen & Schnack, 1997). Vi behöver kunna finna och agera utifrån problemlösningar som förändrar vårt levnadssätt till mer hållbara alternativ på både samhällelig och individuell nivå. Människor behöver lära sig hur man praktiskt kan finna dessa problemlösningar, vilka val som är mest hållbara och hur dessa kan tillämpas. Att utveckla handlingskompetens innebär att utveckla förmågan att kunna se på hållbarhetsfrågor på olika sätt ur ett framtidsperspektiv för att kunna avgöra vilka alternativ som är mest hållbara i längden (Jensen & Schnack, 1997). Hållbarhetsfrågor är komplexa, därför behöver undervisning om hållbar utveckling syfta till att ge barn möjlighet att reflektera kring sådana frågor och möjliga problemlösningar. För att utveckla den kompetens som krävs för att ta välinformerade beslut i val av handling (Olsson m.fl., 2020). Problemlösningar och hållbara alternativ i hållbarhetsfrågor skulle bland annat kunna vara att finna ut hur vi kan minska avskogning där avsikten är att använda det som odlingsmark och minska utsläpp av föroreningar i luften, på marken och i haven genom att förändra vår livsstil. Det skulle även kunna vara att finna sätt som gör att arter kan sprida sig över större områden för att bevara biologisk mångfald, till exempel genom

att konstruera spridnings- eller vandringvägar (Världsnaturfonden WWF, 2022).

1.2 Undervisning, förskolans läroplan och hållbar utveckling

Undervisning som begrepp definieras vara målstyrda processer som ”syftar till utveckling och lärande genom att barn... inhämtar och utvecklar kunskaper och värden” (SFS 2010:800, 2010, 1 kap. 3 §). Undervisning kan beskrivas vara något som utövas medvetet för att främja ett specifikt lärande. Högkvalitativ undervisning bedrivs när barns affektiva, sociala, motoriska och kognitiva lärande sammanflätas och bildar en helhet i meningsfulla sammanhang. Undervisning förutsätter att pedagogen har didaktisk kunskap. Didaktik betyder ”att undervisa” och att ha didaktisk kunskap innebär vetskap om faktorer som tillsammans och på olika sätt påverkar både undervisningens innehåll och genomförande. Dessa faktorer är (Sheridan & Williams, 2018):

- Kunskap om ämnet och innehållet
- Hur barn lär utifrån individuella förutsättningar samt vad som utmärker barns lärande inom det aktuella området
- Hur man kan skapa förutsättningar för barn att utveckla sina kunskaper inom olika områden utifrån förskolans arbetssätt

Förskolans läroplan (Skolverket, 2018) fastslår att undervisningen ska syfta till barns utveckling och lärande. Förskollärare har huvudansvar för undervisningen och att innehållet uppfyller syftet. De målstyrda processerna ska stimulera barns utveckling och lärande genom utvecklande och inhämtande av kunskaper. Undervisningen ska ta utgångspunkt i läroplanens mål och barnens tidigare kunskaper. Enligt läroplanen ska utbildningen ge varje barn förutsättningar att utveckla ett intresse och ansvar för hållbar utveckling. För att stimulera och utmana deras intresse och ansvar ska de få möjlighet att utforska, samtala och ställa frågor om samband och företeelser i omvärlden. Varje barn ska få förutsättningar att utveckla förståelsen för hur deras egna och andra människors olika handlingar och val kan bidra till en hållbar utveckling (Skolverket, 2018). Läroplanen anger inte vilka undervisningsmetoder som ska tillämpas. Det innebär att yrkesverksamma i förskolan behöver avgöra hur undervisning ska genomföras. Undervisning kan därför variera mellan pedagoger och det kan upplevas en osäkerhet kring vilken metod som passar bäst (Hedefalk, 2014). Skolinspektionens (2017) senaste kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med att utveckla och

stimulera barns lärande inom naturvetenskap, visar att majoriteten förskolor inte uppnår läroplanens strävandemål inom området. Det blir synligt genom att barn sällan får ställa frågor och samtala om naturvetenskap de möter i vardagen, bland annat hur människa och natur påverkar varandra eller naturens olika kretslopp. Rapporten visar även att det är ovanligt att yrkesverksamma i förskolan brukar naturvetenskapliga begrepp i samtal med barnen. Rapporten beskriver att naturvetenskap i större utsträckning behöver bli en del av undervisningen, genom att tillämpa ett målinriktat arbetssätt i såväl planerade som spontana situationer och aktiviteter, för att höja utbildningens kvalitet. En orsak till att förskolans utbildning inte uppnår läroplanens strävandemål beskrivs vara pedagogers upplevelse av att de har otillräckliga kunskaper om naturvetenskap för att undervisa om det (Skolinspektionen, 2017).

1.3 Stödmaterial avsett för undervisning inom hållbar utveckling

Skolverket (u.å.) beskriver att stödmaterial är något som kan användas som underlag eller inspiration i arbetet. Materialet ska ge stöd till arbetet att utveckla verksamheten eller undervisningen inom olika skolformer, områden och ämnen. Det finns olika typer av stödmaterial och en variation i utformning beroende på dess inriktning och syfte. Skolverket (u.å.) tillhandahåller stödmaterial inom flera områden och ämnen riktat till samtliga skolformer i Sverige. Andra utgivare är bland annat myndigheter (bland andra SPSM), föreningar (bland andra Naturskyddsföreningen), stiftelser (bland andra WWF) och bokförlag (bland andra Natur & Kultur) som huvudsakligen riktar sitt stödmaterial till specifika områden eller ämnen. Många gånger anges även stödmaterialens målgrupp, som beskrivs med hjälp av att skolform, ålder eller utövare anges (se till exempel Naturskyddsföreningen, 2023).

Med grund i utformningen av och innehållet i *Läroplan för förskolan* (Skolverket, 2018) sammantaget med den upplevda nivån av naturvetenskapliga kunskaper (Skolinspektionen, 2017) och osäkerhet kring undervisning, både som begrepp (Löf & Vallberg Roth, 2021) och val av metod (Hedefalk, 2014), är det troligt att stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling används av förskolor i Sverige. Att hållbarhetsfrågor är komplexa och att människans handlingskompetens mer och mer ses som avgörande för hållbar utveckling (Olsson m.fl., 2020), eftersom det innebär förmågan att finna och tillämpa hållbara förändringar utifrån ett framtidsperspektiv (Jensen & Schnack, 1997), gör det troligt att stödmaterial

som syftar till att främja barns handlingskompetens inom området kan vara en givande och eftersökt del i förskolans verksamhet. Därför är studiens fokus att synliggöra tillgängliga sådana stödmaterial och undersöka ifall användning av dessa skulle kunna bidra med ett sådant främjande.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att bidra med kunskap om hur tillgängligt, svenskspråkigt stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling i förskolan möjliggör främjande av barns handlingskompetens. För att besvara syftet är studiens frågeställningar:

1. Vad i stödmaterialens innehåll kan bidra till att främja barns handlingskompetens?
2. Vilka förutsättningar gällande förhållningssätt, förmågor och kunskaper hos pedagoger och barn, samt miljörelaterade förutsättningar, krävs för att användandet av stödmaterial leder till främjande av barns handlingskompetens?

2 LITTERATURGENOMGÅNG

2.1 Handlingskompetens inom ekologisk hållbar utveckling

”The hero and the villain in today’s uncertainty story are one and the same: human choices.” (United Nations, 2022, s. 176)

Rekordhöga temperaturer, rekordstora stormar och bränder är samtliga reaktioner från vår planet som uttrycker att jordens olika system är på väg att rasa samman. Men osäkerheter som pandemier, naturkatastrofer och krig är inget nytt för mänskligheten. Under människans historia har sådana framväxande, krisartade verkligheter anammats och fått samhällen att komma på smarta problemlösningar och funnit effektiva sätt att frodas (United Nations, 2022).

För att veta vilka handlingar och förändringar som behöver ske för att uppnå en hållbar utveckling krävs det att människor gör värderingar och tar ställning till frågor och problem (Hedefalk, 2014). Människan behöver göra val i vardagen utifrån vad som resoneras vara mest hållbart med grund i den fakta och de intryck vi får till oss eller söker efter. För att kunna göra detta krävs det att vi utvecklar handlingskompetens. Handlingskompetens innebär att tänka flexibelt, kunna väga olika alternativ mot varandra och kunna se hur val av handlingar påverkar framtiden. Det handlar om att kritiskt kunna ta ställning till och ifrågasätta olika handlingar, tankesätt och normativa strukturer. Detta synliggörande av skiljaktigheter gör det möjligt för oss att förändra vårt sätt att agera och tänka till mer hållbara alternativ (Hedefalk, 2014). Begreppet handlingskompetens kan delas upp i två delar, *handling* och *kompetens*, som i sin tur har olika betydelser (Olsson m.fl., 2020; Sass m.fl., 2020). *Handling* är det centrala i begreppet som innebär att självant och medvetet handla för att förändra kontroversiella problem. Kontroversiella problem är intressekonflikter, som är komplexa att förhålla sig till. Det är svårt att finna vilka handlingar som är lämpliga och nödvändiga för att förändringar ska ske. Hållbarhetsfrågor är huvudsakligen kontroversiella i den mening att det ofta finns olika och motsatta åsikter om vilka handlingar som bör utföras för att nå den nödvändiga förändringen som krävs för att främja hållbar utveckling. Hållbarhetsfrågor är även komplexa för att de oftast är ställda ur ett globalt och lokalt perspektiv, tillsammans med ett framtidsperspektiv. Vår framtid är något som vi inte vet så mycket om. *Kompetens* innebär kompetenser som möjliggör

och stärker handlingskompetens för hållbarhet. Dessa är: kännedom om handlingsmöjligheter; självförtroende till egen kompetens att påverka; viljan att agera (Olsson m.fl., 2020; Sass m.fl., 2020). Handlingskompetens är komplext och dynamiskt och det är inte något man antingen har eller inte har (Almers, 2009). Handlingskompetensbegreppet kan inte beskrivas som en helhet utgjort av ett visst antal delar. Men det går att sammanfatta handlingskompetens för hållbar utveckling till ett antal centrala egenskaper och förmågor. Dessa är:

- ”Vilja, mod och lust att handla för hållbar utveckling.
- Förmåga att agera på väl övervägt, om än ofullständigt, kunskapsunderlag.
- Kunskaper och aktivt kunskapssökande när det gäller problembild om ohållbara effekter och konsekvenser för människor och ekosystem.
- Kunskaper om strukturella orsaker till ohållbara förhållanden.
- Kunskaper om påverkansmöjligheter och förmåga att tillämpa dem.
- Att söka lösningar och kritiskt förhålla sig till olika förslag till lösningar.
- Reflekerat ställningstagande till olika handlingsalternativ” (Almers, 2009, s. 35).

Vidare beskrivs handlingskompetens vara att vilja och vara engagerad i att finna lösningar på hållbarhetsfrågor. Det är att ha kunskaper om den aktuella frågan och de intressekonflikter som finns eller kan uppstå. Handlingskompetens är att kunna se på frågan med en positiv men kritisk framtidstro och ha självförtroende i att egna kunskaper och kompetenser kan bidra till hållbar utveckling (Sass m.fl., 2020).

”Indirect actions lead to direct actions and a direct action will typically be caused by a series of indirect environmental actions.”
(Jensen & Schnack, 1997, s. 171).

Det finns direkta miljöåtgärder och indirekta miljöåtgärder (Jensen & Schnack, 1997). Båda innebär att någon eller några tillsammans väljer att agera, men valet av handling baseras på olika grunder. Till exempel är en direkt miljöåtgärd att en jordbrukare väljer att halvera gårdens användning av gödningsmedel och en indirekt miljöåtgärd är att lagar och skatteregler som stiftats av politiker, som i sin tur kan blivit påverkade av allmänheten, påverkar jordbrukarens beslut att göra detta val. Detta är skillnaden mellan direkta- och indirekta miljöåtgärder. Trots att de är olika är de ofta sammanlänkande, som i exemplet. I exemplet kan även allmänheten blivit påverkade av andras direkta miljöåtgärder som lett dem fram till att göra en indirekt miljöåtgärd som är att uttrycka sina åsikter till politikerna. Direkta miljöåtgärder bidrar till att främja hållbar miljöutveckling i direkt anslutning till det man gör. Indirekta

miljöåtgärder påverkar i stället andra människor att agera för att främja hållbar miljöutveckling (Jensen & Schnack, 1997).

2.2 Undervisning om ekologisk hållbar utveckling i förskolan

Att förskolan har goda förutsättningar för att undervisa om hållbar utveckling är något som förskolepersonal i Sverige upplever (Asplund m.fl., 2023). Dock anses det vara problematiskt att bibehålla undervisningens fokus och samtidigt förhålla sig till barnens intressen. En balans mellan målstyrande och barnstyrande undervisning är viktigt att uppnå för att bibehålla fokus samtidigt som lärandet är barncentrerat. För att utveckla kompetenser inom hållbar utveckling behöver undervisning stötta barn i att skapa kunskap, snarare än att förmedla kunskap. Förskolepersonal upplever ändå att de behöver lära sig tillräckligt med ämneskunskaper innan undervisning så att de kan besvara barnens frågor på ett faktabaserat sätt. Förskolepersonal upplever att de vill veta mer konkret hur de ska undervisa och hur de kan anpassa ämnesinnehållet till aktuell barngrupp för att bedriva högkvalitativ undervisning om hållbar utveckling (Asplund m.fl., 2023).

2.2.1 Pluralistisk undervisning om hållbar utveckling

Den pluralistiska undervisningstraditionen i förskolan handlar om att problematisera undervisningens innehåll, genom att pedagogen uppmuntrar barnen att komma fram till egna svar i stället för att förmedla de ”rätta” svaren (Hedefalk, 2014). Barnen får möjlighet att undersöka och diskutera olika tankar och idéer med varandra, där pedagogen är medforskare. Olika perspektiv som diskuteras ska granskas kritiskt och efter det kan en slutsats formuleras. I undervisningen diskuteras specifika situationer utifrån olika dimensioner av hållbar utveckling, där barnen själva får avgöra vilka val som uppfattas vara lämpligast i den aktuella situationen. Det subjektiva blir viktigt i finandet av problemlösningar, eftersom situationer där intressekonflikter råder inte alltid kan lösas baserat enbart på vetenskaplig kunskap. Det finns då etiska och normativa dilemman som behöver vägas in. Den pluralistiska undervisningen syftar därmed till att barnen ska utveckla förmågan att agera självständigt utifrån välunderrättade beslut (Hedefalk, 2014).

2.2.2 Högkvalitativ undervisning om hållbar utveckling

Vad som utmärker högkvalitativ undervisning om hållbar utveckling i förskolan är att den uppfyller ett antal kriterier som visats vara viktiga för att främja lärande. Dessa är en variation av förhållningssätt, miljöer, material och så vidare, beroende på vad som undersöks. Barn ska få möjlighet att sätta egna ord på fenomen, utforskande ska vara centralt, undervisningen ska få ta tid och ha efterföljande analys och reflektion, samt att barn ska ges möjlighet att uttrycka sig fritt, för att nå en fördjupad förståelse för hållbarhetsfrågor (Ampartzaki m.fl., 2021). Högkvalitativ undervisning om hållbar utveckling är när barn får stöttning i att upptäcka samband mellan natur och samhälle, samt relatera det till den aktuella undervisningens innehåll. Högkvalitativ undervisning leder till att barn fördjupar sin förståelse för hållbarhetsfrågor och är avgörande för att de ska utvecklas till att bli ansvarsfulla samhällsmedborgare som arbetar för en ljusare, hållbar framtid. Pedagoger är viktiga aktörer i att stötta barn till att förstå de komplexa val som hållbar utveckling kräver, samt för att motivera dem att förändra samhället (Ampartzaki m.fl., 2021). För att bedriva högkvalitativ undervisning om hållbar utveckling krävs det att utgångspunkten är barns genuina frågor, att tidigare erfarenheter används som värdefulla resurser, att kreativa material och sammanhang tillämpas. Det krävs även att fantasi används för att främja lärandeprocessen och att pedagogen har en positiv inställning till barnens uttryck och handling, för att möjliggöra och bidra till barns meningsskapande (Caiman m.fl., 2022). Undervisning om hållbar utveckling bör utövas utifrån ett demokratiskt förhållningssätt som involverar olika intressegrupper. Undervisningen bör syfta till att stödja kritiskt tänkande och handlingskompetens genom att lämna öppet för barns egna åsikter. Därför att undvika att kunskaper om hållbar utveckling styrker specifika värderingar och ideologier (Rudsberg, 2014).

Beskrivningar av krav för att undervisningen ska ge barn bästa möjliga förutsättningar till lärande om hållbar utveckling (se Ampartzaki m.fl., 2021; Caiman m.fl., 2022; Rudsberg, 2014) ger huvudsakligen svar på den didaktiska frågan vad och inte svar på frågan hur. *Läroplan för förskolan* beskriver vad som ska vara i fokus, men ger inte färdiga strategier för hur undervisning ska genomföras (Larsdotter Bodin & Lundqvist, 2020). Därför kan ett välgrundat stödmaterial vara behjälpligt vid planering och utförande av undervisning, särskilt kring ett komplext ämne som hållbar utveckling.

2.3 Användning av stödmaterial i undervisning

En kvantitativ studie av Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) är en enkätstudie som syftar till att få en översikt på förskolors arbete med hållbar utveckling, mer specifikt hur förskolepersonal förstår och arbetar med undervisning om hållbar utveckling. Frågorna som ställdes handlade bland annat om förskolornas resurser, vilka aktiviteter som genomförs och vilket stöd förskolorna har i miljöcertifieringar, fortbildning och policydokument. Det mest relevanta att lyfta från studiens resultat är att det finns skillnader mellan förskolor som har använt sig av stödmaterial och genom det blivit certifierade med utmärkelser (Av förskolorna som deltog i studien var 32% certifierade av ”Grön flagg” och 4% certifierade av ”Skola för hållbar utveckling”) och icke-certifierade förskolor. Från början var inte syftet med studien (Ärlemalm-Hagsér & Sundberg, 2016) att jämföra förskolor, men eftersom analysen av de besvarade enkäterna visade dessa skillnader blev denna jämförelse en del av resultatet. Skillnader är att förskolepersonal på de certifierade förskolorna har en bredare förståelse för vad hållbar utveckling innebär. Att barnen i större utsträckning får möjlighet att diskutera i samband med praktiska aktiviteter, bland annat plantering, växtskötsel och undersökande av naturmaterial. Dessa aktiviteter beskrivs vara ”aktiviteter som främjar förståelse för resursfrågor” (Ärlemalm-Hagsér & Sundberg, 2016, s. 150). De certifierade förskolorna relaterar undervisningen till närmiljön mer frekvent och arbetar i större utsträckning tematiskt med hållbar utveckling. Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) anser att dessa skillnader är intressanta och att det behövs mer forskning om vilken inverkan stödmaterial har på förskolors arbete med hållbarhetsfrågor.

Skillnaderna som visas i studien av Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) är ett intressant exempel som visar vilken påverkan stödmaterial i undervisning har på förskolors arbete med hållbar utveckling. Till denna studie analyseras stödmaterial som har möjlighet till certifiering genom användandet och även stödmaterial som inte ger certifiering. Fokus ligger på att lyfta hur stödmaterialen kan främja handlingskompetens inom ekologisk hållbar utveckling, snarare än att jämföra de som ger och de som inte ger möjlighet till certifiering. Oavsett är stödmaterialen skapade för att ge stöd i förskolepersonals planering och genomförande av undervisningen, för att i sin tur öka undervisningens kvalitet när syftet är att främja barns handlingskompetens inom hållbar utveckling.

3 TEORI

3.1 Utbildning för hållbar utveckling

Utbildning för hållbar utveckling (UHU) eller *Education for Sustainable Development* (ESD) är ett ramverk framskrivet av UNESCO (2020). Ramverket är till för att vägleda lärande för hållbar utveckling och består av tre dimensioner; socialt, beteendemässigt och kognitivt. Syftet är att öka kunskap, medvetenhet och handlande för att uppnå de *Globala målen* (u.å.) år 2030. Denna studie grundar sig i två av dessa dimensioner; beteendemässigt och kognitivt. Den beteendemässiga dimensionen är att utveckla kompetens i att praktiskt förverkliga hållbara förändringar, i såväl personliga, samhälleliga och politiska handlingar. Den kognitiva dimensionen är att utveckla förståelse för de komplexa hållbarhetsutmaningar och problem vi står inför, samt att lära genom att utforska olika idéer och problemlösningar (UNESCO, 2020). Dimensionerna innebär alltså att utveckla förhållningssätt, färdigheter och kunskaper som behövs för att bidra till hållbar utveckling.

3.2 Undervisningsstrategier till för att främja handlingskompetens

Analysen av insamlat stödmaterial baseras på hur undervisning behöver genomföras för att främja barns handlingskompetens. Att undervisa för att främja barns handlingskompetens för hållbar utveckling innebär att resultatet inte ska vara förutbestämt, då hållbara lösningar och förändringar ska formas utifrån barnet självt. Undervisningen ska inte handla om att lära ut konkreta beteenden eller bestämda uppfattningar om hur samhället borde se ut. Undervisningen ska leda till kritiskt och sakligt ansvarstagande i relation till handling för att bekämpa aktuella miljöproblem och tillämpa nödvändiga förändringar. Det kan verkställas genom att barnen får möjlighet att aktivt ta ansvar i och genom sina egna handlingar (Almers, 2009). Undervisningsstrategier för att främja barns handlingskompetens inom hållbar utveckling är att ta utgångspunkt i ett problem kring miljöpåverkan där barnen själva ska finna lösningar, vilket kan skapa förståelse för bakomliggande orsaker till människors olika val och miljöfrågor. Det är även att barn ges möjlighet att ta ställning till olika förslag på problemlösningar, samt kritiskt reflektera kring olika sätt att resonera och agera för att skapa förståelse för vilka följder människors olika handlingar kan bidra till (Hedefalk, 2014). För

att främja barns handlingskompetens krävs undervisning om hållbar utveckling som syftar till att främja barns tro på den egna förmågan att påverka, vilket kan verkställas genom att undervisningen skildrar hur välinsatta beslut kan tas och att barnen ges möjlighet att pröva problemlösningar i praktiken för att aktivt uppleva vilka följder de kan ge. Undervisningen behöver bidra till utvecklande av barns ämneskunskaper inom hållbar utveckling. Undervisningen behöver stärka kurage, vilja och engagemang för att finna hållbara lösningar till kontroversiella problem. Förutsättningar för att nå detta är att barns reella inflytande är centralt genom undervisningen och att det framkommer varför det är viktigt att finna hållbara förändringar (Sass m.fl., 2020).

4 METOD

För att uppnå studiens syfte valdes innehållsanalys som metod. När dokument som stödmaterial analyseras kan innehållsanalysen benämnas som en dokumentanalys. Syftet med en sådan analys är att systematiskt undersöka textinnehållet. Dokument utgör materialet som på ett systematiskt vis läses och analyseras. Studien har en kvalitativ ansats då innehållsanalysen handlar om att finna samband och mönster i och mellan texterna (Larsen, 2018). Innehållsanalysen genomfördes systematiskt efter förutbestämda regler och ramverk för insamling av empiri och analys, för att upprätthålla objektivitet, i enlighet med Brymans (2011) beskrivning. Studien har därmed en deduktiv metodansats, vilket innebär att begrepp och teori är utgångspunkt för problemformulering och för att förstå samt förklara det som undersökts enligt Larsens (2018) metodbeskrivning.

4.1 Urval

Inklusionskriterier fastställdes i enlighet med studiens problemformulering, syfte och frågeställningar, enligt riktlinjer av Pettersson m.fl. (2020). Vilka utgivare som skulle bidra med material till analys avgjordes utifrån inklusionskriterier i två faser. Valda inklusionskriterier i fas ett är inspirerade av Larsdotter Bodin och Lundqvist (2020). Dessa är:

- Innehållet handlar om ekologisk hållbar utveckling
- Något i innehållet ska beskriva konkret undervisningsmaterial
- Riktat till nationell målgrupp, alltså yrkesverksamma i svensk förskola
- Skrivet på svenska
- Utgivningsår tidigast 2019 (efter dagens aktuella läroplan trädde i kraft)
- Gratis tillgång eller för rimlig kostnad (max ca 500 kr)
- Rimlig omfattning (max ca 100 sidor)

Vilka stödmaterial som inkluderades i fas ett ses i tabell 1 och i bilaga 1. Studien är en urvalsundersökning på grund av att en totalundersökning hade varit orimligt gällande omfattning och tidsram. Dessa aspekter var även något som avgjorde varje enskilt stödmaterials maximala omfattning. Denna gränssättning valdes eftersom det var svårt att på förhand veta hur många stödmaterial som skulle vara relevanta. Med samma aspekter som grund, eftersöktes stödmaterial tills antalet uppnådde tio i fas ett, för att sedan ställas mot inklusionskriterier i fas två (Åberg-Bengtsson & Pramling, 2020).

Inledningsvis i fas två lästes samtliga stödmaterial från fas ett noggrant minst två gånger. Sedan användes ytterligare inklusionskriterier för att styrka studiens trovärdighet, i enlighet med Petterssons m.fl. (2020) rekommendationer. Dessa är:

- Att något eller allt innehåll beskrivs syfta till att främja barns handlingskompetens
- Att innehållet är vetenskapligt förankrat och/eller baserat på beprövad erfarenhet (så att det kan brukas av yrkesverksamma i svensk förskola. Eftersom förskolans utbildning alltid ska baseras på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i både innehåll och arbetssätt (Skolverket, 2018))

Var och ett kontrollerades ifall allt eller något syftade till att främja barns handlingskompetens på följande vis. Oavsett om materialet var en webbsida, ett digitalt eller tryckt dokument genomfördes det efter ordet ”handlingskompetens”. UNDP (2022), Världsnaturfonden WWF (2020), Håll Sverige Rent (2019) och Lantbrukarnas Riksförbund (2022) hade ett flertal stödmaterial avsett för undervisning. Samtliga av dessa kontrollerades på samma sätt som beskrivet ovan. En kvalitetsgranskning beskrivs vara sista steget i urvalsprocessen av Pettersson m.fl. (2020) och enligt deras beskrivning genomfördes detta för att bedöma stödmaterialens vetenskapliga förankring. Kvalitetsgranskningen utfördes genom undersökande av offentlig information. Gällande myndigheter, föreningar, stiftelser och bokförlag undersöktes beskrivningar och källhänvisningars kvalitet i offentliga om-avsnitt. Gällande författare undersöktes offentlig information på utgivarens hemsida eller information i inledning till stödmaterialen om yrkestitel och yrkeserfarenhet, huvudsakligen gällande områdesrelevant utbildningsnivå och årsantalet yrkeserfarenhet. Samtliga kontrollerades genom att undersöka kvaliteten av stödmaterialens hänvisade källor.

Tabell 1. Stödmaterial som uppfyllde inklusionskriterier i fas ett och fas två är de som gick vidare till analys.

	Stödmaterial, fas ett	Inklusionskriterier, fas två	
		Något eller allt innehåll beskrivs syfta till att främja barns handlingskompetens JA/NEJ	Innehållet är vetenskapligt förankrat och/eller baserat på beprövad erfarenhet JA/NEJ
1	<i>Att skapa den nya berättelse som världen behöver - Uhrqvist m.fl. (2023)</i>	JA	JA
2	<i>Hållbar utveckling samt hälsa och rörelse i förskolan – Skolverket (2023)</i>	NEJ	JA
3	<i>Globala målen – UNDP (2022)</i>	NEJ	JA
4	<i>Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan - Håll Sverige rent (2022)</i>	JA	JA
5	<i>Uppgiftsbanken – WWF (2020)</i>	NEJ	JA
6	<i>Tofsingarna – Granholm (2020)</i>	NEJ	JA
7	<i>Skräplabbet - Håll Sverige rent (2019)</i>	JA: "Film om allemansrätten"	JA
8	<i>Hållbar utveckling - Små genier (2021)</i>	NEJ	JA
9	<i>Materialvärlden - Svenska Förpackningsinsamlingen FTI (2022)</i>	NEJ	SAKNAS TILLRÄCKLIG INFORMATION FÖR ATT AVGÖRA
10	<i>Bonden i skolan - Lantbrukarnas Riksförbund (2022)</i>	NEJ	JA

4.2 Tillvägagångssätt datainsamling

Förarbetet bestod av att leta efter olika stödmaterial för att få en översikt på utbud, vilket är en rekommendation från Löfdahl Hultman (2021). Tillvägagångssätt för datainsamling var att finna stödmaterial genom Googlesökningar och ställa dem mot inklusionskriterier i fas ett (se beskrivning av inklusionskriterier under föregående rubrik ”4.1 Urval” och bilaga 2).

Sökandet genomfördes under våren 2023 och följande fyra sökfraser användes: "Stödmaterial förskola hållbar utveckling" där totalt ett stödmaterial inkluderades. "Undervisningsmaterial förskola hållbar utveckling" där totalt

sju stödmaterial inkluderades. "Läromedel förskola hållbar utveckling" där totalt noll stödmaterial inkluderades. "Undervisning förskola miljö hållbar utveckling" där totalt två stödmaterial inkluderades (se bilaga 1 för översikt). Efteråt genomfördes så kallad screening av insamlade stödmaterial, vilket innebär att se om de överensstämmer med inklusionskriterier enligt fas två (Pettersson m.fl., 2020) (se beskrivning av inklusionskriterier under föregående rubrik "4.1 Urval" och bilaga 2).

4.2.1 Stödmaterial till analys

Att skapa den nya berättelse som världen behöver (Uhrqvist m.fl., 2023) är ett stödmaterial som handlar om att arbeta med berättelser för att undervisa barn om hållbar utveckling i förskolan. Berättelserna kallas "hållbarhetsberättelser". Stödmaterialen är framskrivna utifrån ett projekt som genomförts tillsammans av forskare, förskollärare, barnskötare och barn på svenska förskolor. Det syftar till att ge underlag till undervisning som främjar handlingskompetens, engagemang och helhetssyn till hållbarhetspedagogiken i praktiken.

Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan (Håll Sverige Rent, 2022) är ett stödmaterial och riktar sig till förskolor som vill genomföra programmet och bli certifierade med utmärkelsen "Grön flagg". Programmet är en del av ett internationellt nätverk (Eco-Schools) som funnits i Sverige sedan år 1996 och är uppdelat i sex steg som är till för att strukturera arbetet med hållbar utveckling i förskolan. Steg fyra handlar om genomförandet av undervisningen och här finns material som bland annat beskriver hur man kan arbeta med ekologisk hållbar utveckling. En certifierad förskola arbetar med bland annat "att ge barnen möjlighet att visa handlingskompetens" (Håll Sverige Rent, 2022, s. 7).

Skräplabbet: Film om allemansrätten (Håll Sverige Rent, 2019b) är ett stödmaterial till undervisning som ger förslag på hur man i förskolan kan lära sig om allemansrätten. Det är ett av Håll Sverige Rents tillgängliga stödmaterial på deras webbsida "Skräplabbet" med fokus på nedskräpning som beskrivs kan knytas an till FN:s globala mål (Håll Sverige Rent, u.å.). Det är *Skräplabbets* enda stödmaterial som nämner handlingskompetens och är riktat till förskolan. Dess titel indikerar att det är en film som analyserats. Men det är enbart stödmaterialens skriftliga innehåll som analyserats då filmen ej gick att nå via länken i materialet vid studiens genomförande.

Hela texterna har lästs för att undersöka vilka delar som är relevanta till analys. Texterna i sin helhet har inte analyserats då vissa delar ej är relevanta till studiens syfte och frågeställningar. Denna avgränsning grundas i rekommendationer från Larsen (2018).

Tabell 2. Vilka delar av stödmaterialen som har analyserats.

Stödmaterial	Del/delar, sidnummer
<i>Att skapa den nya berättelse som världen behöver</i> (Uhrqvist m.fl., 2023)	Introduktion - Världen behöver en ny berättelse, s. 5–13 Modul 1 t.o.m. Modul 6, s. 14–64
<i>Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan</i> (Håll Sverige rent, 2022)	Kapitel 1: Introduktion, s. 4–8 Kapitel 2: Lärande för hållbar utveckling, s. 10–17 Djur & Natur, s. 29 Klimat & Energi, s. 30 Hav & Vatten, s. 31 Konsumtion & Resurser, s. 32 Skräp & Avfall, s. 33 Kemikalier & Giftfri miljö, s. 34
<i>Skräplabbet: Film om allemansrätten</i> (Håll Sverige rent, 2019)	Textinnehåll som beskriver undervisning utifrån filmen

4.3 Databearbetning och analysmetod

Innehållsanalysen genomfördes systematiskt enligt Larsens (2018) beskrivning, att varje enskilt dokument analyseras på samma sätt utifrån samma analysverktyg. Ett förutbestämt ramverk som presenteras nedan användes för att undersöka vad i stödmaterialens innehåll uppfyller dessa eller ej och hur det blir synligt. Gällande sista analyskriteriet undersöktes vilka förutsättningar stödmaterialen synliggjorde i innehållsanalysen. Analysverktyget skapades utifrån kunskap om hur undervisning behöver genomföras för att främja barns handlingskompetens inom hållbar utveckling från Almers (2009), Hedefalk (2014) och Sass m.fl., (2020).

Tabell 3. Analysverktygets kriterier med tillhörande definitioner.

	Analysverktyg	Definition
1	<i>Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling</i>	Att innehållet beskriver ämnesrelaterat innehåll som bidrar till att utveckla barnens ämneskunskaper (Sass m.fl., 2020)

2	<i>Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra</i>	Att innehållet skildrar en positiv framtidstro och hur välinformerade beslut kan tas. Samt att handlingar och problemlösningar får möjlighet prövas i praktiken, för att synliggöra effekter av sådana (Sass m.fl., 2020)
3	<i>Innehållet syftar till att styrka mod och engagemang för, samt viljan att förändra</i>	Innehållet ger konkreta exempel på hur barnens inflytande blir verkligt. Innehållet synliggör genom användandet vikten av att finna hållbara förändringar (Sass m.fl., 2020)
4	<i>Innehållet syftar till att främja ansvarstagande</i>	Användning av stödmaterial ger barnen möjlighet att ta ansvar i relation till sina egna handlingar (Almers, 2009)
5	<i>Innehållet är öppet för olika slutprodukter efter genomförd undervisning</i>	Vilka problemlösningar eller förslag på förändringar som framställs i och genom undervisningen kommer från barnen (Almers, 2009)
6	<i>Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande</i>	Innehållet skildrar inte bestämda uppfattningar om hur samhället borde se ut eller syftar inte till att förankra konkreta beteenden (Almers, 2009)
7	<i>Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera</i>	Genom användandet av stödmaterial får barnen möjlighet att själva forma problemlösningar till miljöproblem och att sätta egna förslag i relation till andras. Detta för att främja förståelse för vad olika handlingar kan leda till, samt miljöproblems eller människors olika vals bakomliggande orsaker (Hedefalk, 2014)
8	<i>Förutsättningar som tolkas vara nödvändiga för att stödmaterial ska kunna användas för att leda till barns handlingskompetens</i>	Till exempel: specifikt material som krävs för ett moment, fysisk miljö, pedagogers förhållningssätt och kunskaper, barns förkunskaper eller erfarenheter

Innehållsanalysen genomfördes i sex steg i enlighet med metodbeskrivning av Larsen (2018). Steg ett var att läsa hela texten för att få en överblick. I steg två kodades meningsbärande enheter utifrån ramverk och relevans till frågeställningar.

Tabell 4. Exempel på kodningens genomförande.

Analysverktyg	Stödmaterial	Utdrag	Kodad som
Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling	<i>Att skriva den nya berättelse som världen behöver</i>	Försök dock att alltid se kopplingen mellan människa och natur s. 43	Människa och natur

Steg tre var att finna mönster mellan koderna för att sedan kondensera dem. Koder som beskriver samma sak eller har andra likheter markerades med samma färg i ett textdokument och kondenserades inför nästa steg. Steg fyra var att gruppera koderna efter likheter och forma kategorier. Steg fem var att se över kategorierna för att förfina utformningen och säkerställa valda

benämningar. I detta steg blev det synligt att några av kategorierna hörde ihop och en sammanslagning utfördes i dessa fall.

Tabell 5. Exempel på sammanslagningar.

Analysverktyg	Steg tre: Kategorier	Steg fyra: Sammanslagning till ny kategori
Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra	Aktiva barn	= Barns praktiska handlingar
Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra	Barns meningsskapande	= Barns praktiska handlingar

Sista steget var att undersöka och identifiera meningsfulla mönster mellan kategorier i relation till studiens frågeställningar innan resultatpresentation.

Tabell 6. Identifierade kategorier för respektive analyskriterium.

Analysverktyg	Kategorier
Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling	<ul style="list-style-type: none"> • Samspel mellan människa och natur
Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra	<ul style="list-style-type: none"> • Barns praktiska handlingar
Innehållet syftar till att styrka mod och engagemang för, samt viljan att förändra	<ul style="list-style-type: none"> • Barns inflytande • Lokal/global utgångspunkt i miljöfrågor
Innehållet syftar till att främja ansvarstagande	<ul style="list-style-type: none"> • Ansvar i naturen
Innehållet är öppet för olika slutprodukter efter genomförd undervisning	<ul style="list-style-type: none"> • Didaktiska riktlinjer • Processen i fokus
Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande	<ul style="list-style-type: none"> • Kritiskt perspektiv • Normerade handlingar
Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera	<ul style="list-style-type: none"> • Utvidga personliga ramar och ämneskunskaper • Ledande frågor
Förutsättningar som tolkas vara nödvändiga för att stödmaterial ska kunna användas för att leda till barns handlingskompetens	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagog • Barn • Miljö

4.4 Tillförlitlighet, trovärdighet och generaliserbarhet

Studiens tillförlitlighet har stärkts genom att samtliga stödmaterial har lästs och kontrollerats noggrant i både urvalsfas ett och två, för att säkerställa att samtliga kriterier uppfyllts för analys. Studiens trovärdighet stärktes genom att begränsa urvalet utifrån inklusionskriterier i fas ett och två, särskilt i det senare för att de stödmaterial som gick vidare till analys kunde ge svar till studiens problemformulering och frågeställningar (Larsen, 2018; Åberg-Bengtsson & Pramling, 2020). Trovärdigheten stärktes genom att samtliga stödmaterial analyserades utifrån samma analysverktyg i en tabell. Studiens generaliserbarhet kan beskrivas vara att metoden som används kan genomföras av vem som helst. Innehållsanalysen är generaliserbar då den utgör det ett exempel av metod som kan utföras på samma sätt med annan inriktning och inom andra ämnen (Löfdahl Hultman, 2021). En innehållsanalys beskrivs vara lika god som dokumenten den bygger på. Därför har varje stödmaterial bedömts utifrån följande fyra kvalitetskriterier: autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet. Vilket innebär att varje stödmaterial som gått vidare till analys har kontrollerats vara det som det utger sig för att vara. Att det finns en grund för att stödmaterialen inte har förvrängts eller förfalskats på något sätt. Att samtliga är utformade som typiskt stödmaterial och finns tillgängliga. Till sist att urvalet stödmaterial är tydliga och lättförståeliga. Det var inget av stödmaterialen som exkluderades på grund av motsägelse till ovanstående kriterier (Bryman, 2011).

4.5 Etiska överväganden

I genomförandet av studien har Vetenskapsrådets (2017) riktlinjer om god forskningssed tagits i beaktande. Riktlinjer har följts då studiens metod redovisas på ett konkret sätt där steg för steg beskrivs detaljerat. Studiens resultat presenteras sanningsenligt i sin helhet med frågeställningar som strukturell utgångspunkt. Dokumentation har skrivits fram från problemformulering till tabeller över urval, analys och resultat. Ställningstaganden till forskningsetiska frågor har gjorts från utformandet av syfte till resultat (Vetenskapsrådet, 2017). Studiens empiri består av digital och tryckt text. Därför omfattas ej studien av GDPR ((EU) 2016/679). Studien omfattas däremot av lagen om upphovsrätt (SFS 1960:729). Samtliga stödmaterial som analyserats i studien är offentliga i enlighet med lagen (SFS 1960:729, 1 kap. 2, 8 §). Upphovsman eller författare har angetts och innehållet har vid tillfälle omformulerats, men inte ändrats (SFS 1960:729, 1 kap. 3 §). I

studien har citat från stödmaterial och annan litteratur använts med direkt referens till upphovsman eller författare (SFS 1960:729, 1 kap. 22 §). Motivering för citeringar är antingen för att synliggöra ett specifikt innehåll relevant till syfte och/eller frågeställningar, eller för att stärka en tolkning eller för att det ska analyseras i direkt anslutning i enlighet med Vetenskapsrådets (2017) riktlinjer.

5 RESULTAT

Syftet med studien är att bidra med kunskap om hur tillgängligt, svenskspråkigt stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling i förskolan möjliggör främjande av barns handlingskompetens. Resultatet presenteras utifrån studiens två frågeställningar tillsammans med analys utifrån Almers (2009), Hedefalk (2014) och Sass m.fl. (2020) av delar från tre stödmaterial. Studiens frågeställningar är:

1. Vad i stödmaterialens innehåll kan bidra till att främja barns handlingskompetens?
2. Vilka förutsättningar gällande förhållningssätt, förmågor och kunskaper hos pedagoger och barn, samt miljörelaterade förutsättningar, krävs för att användandet av stödmaterial leder till främjande av barns handlingskompetens?

Frågeställningarna besvaras var för sig, där den första frågeställningens resultat presenteras utifrån analysverktygets första sju kriterier. För var och ett av dessa sju kriterium presenteras resultatet i totalt elva kategorier. Samtliga analyskriteriers kategorier är: *samspel mellan människa och natur, barns praktiska handlingar, barns inflytande, lokal/global utgångspunkt i miljöfrågor, ansvar i naturen, didaktiska riktlinjer, processen i fokus, kritiskt perspektiv, normerade handlingar, utvidga personliga ramar och ämneskunskaper* och *ledande frågor*. Resultatet till andra frågeställningen, analysverktygets åttonde och sista kriterium, presenteras i tre kategorier: *pedagog, barn* och *miljö*. Hur stödmaterialens innehåll förstås presenteras i direkt anslutning till utdragen i de olika kategorierna. Utdrag från samtliga stödmaterial saknas i vissa kategorier och då beror det på att inget i stödmaterialens innehåll kodats och kategoriserats till just den kategorin.

För översikt av analys med utdrag se bilaga 3.

5.1 Stödmaterialens främjande av handlingskompetens

5.1.1 Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling

Samspel mellan människa och natur

Ämnesrelaterat innehåll om hur människans aktivitet påverkar naturen på olika sätt kunde hittas i samtliga stödmaterial, vilket är ett krav enligt Sass m.fl. (2020). Kunskaper om natur och naturens samband, både de människan kan och inte kan påverka, samt vilka funktioner i naturen som människan är beroende av för att leva är också ett återkommande innehåll. Dessa kunskaper handlar även om vilka frågor, vanemönster och samhällseliga funktioner som är viktiga att lyfta i undervisningen för att nå syftet. I stöd materialet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) lyfts fler dimensioner än ekologiska, sociala och ekonomiska. Dessa är organisationer (vilka organisationer har inflytande och hur?), aktörer (vilka/vad har skapat situationen och vilka försöker förändra?) och pluralism (lokalt/globalt, då-nu-framtid, vart är vi på väg?). Stöd materialet fokuserar på att dess användning i undervisningen leder till barns kunskapsutveckling om hur samtliga dimensioner hör ihop för att främja hållbar utveckling. Stöd materialet tar upp naturens kretslopp, som vatten, hur människan och allt levande är beroende av det. Vidare beskriver det att när barnen får en fråga som, eller ställer frågor som, ”Varför blir det så? Denna typ av frågor utmanar barnens tänkande kring förståelsen av stegen i en händelsekedja” (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 58) vilket kan beskrivas som möjligt lärande om både människors påverkan och naturens samband i naturen. I stöd materialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) beskrivs att undervisningsinnehållet bland annat handlar om att öka kunskap om människors klimatpåverkan. Sådant som: transportmedel, energikällor, elförbrukning, engångsbruk och återbruk. I stöd materialet står det att barnen genom undervisningen får möjlighet att lära sig om vattnets kretslopp och dess betydelse, samt värdet av bevarande och främjande av biologisk mångfald (Håll Sverige Rent, 2022). Stöd materialet *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) tar upp hur människan kan påverka naturen eller inte i relation till de rättigheter och skyldigheter som anges i allemansrätten. Även vilka svampar som är giftiga och inte, samt fridlysta blommor. Vilket visar ämnesrelaterat innehåll som barnen får möjlighet att lära sig mer om.

5.1.2 Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra

Barns praktiska handlingar

Stöd materialen beskriver konkreta aktiviteter, med eller utan reflektion, som ska utmana och främja barns lärande om natur och välinformerade val för

hållbar utveckling, vilket ska vara en del av undervisning för att främja handlingskompetens (Sass m.fl., 2020). Detta för att stärka deras självförtroende genom att veta hur de kan påverka och pröva på att ta vid åtgärder i praktiken. I stödmaterialet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) står det att vid skapandet av hållbarhetsberättelser är det viktigt att de kopplas till praktiska aktiviteter. I stödmaterialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* beskrivs konkreta förslag på praktiska aktiviteter; bygga insekshotell, fjärilsrestaurang och fågelholkar. Barnen får ett uppdrag som att adoptera ett naturområde och värna om det i ett år. Andra uppdrag är att ta reda på var och hur mycket förskolan använder el och fundera ut hur elförbrukningen kan minskas. Barnen ska reflektera över hur de transporterar sig, hur antalet bilresor kan minskas. Även plocka skräp på förskolans utegård och undersöka var det kommer ifrån (Håll Sverige Rent, 2022). Vilket är undersökningar som kan bidra med att öka kunskap om hur välinformerade beslut kan tas och se effekter av handlingar.

Barn ska vara aktiva och ska genom undervisningen konkret kunna se och uppleva hur deras handlingar skapar förändring. Barnen ska genom pedagogens förhållningssätt och undervisningen uppleva positiv framtidstro och engagemang, samt reellt känna och uppleva att det de gör och uttrycker får saker att hända. Vilket är i enlighet med Sass m.fl. (2020). I stödmaterialet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* står det att undervisningen ska vara bancertrerat ”där barnen blir aktiva i sitt eget kunskapsbygge” och att barnen ska få förutsättningar för att uppleva att de gör skillnad genom de praktiska aktiviteterna (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 14). I stödmaterialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* beskriver på ett liknande sätt att barnen ska uppleva att de kan påverka ”genom att vara med och bidra till förbättrande åtgärder på förskolan och i samhället” (Håll Sverige Rent, 2022, s. 5). Vilket även beskrivs vara syftet med vissa delar av stödmaterialet, att barnen ska dela med sig av sina förvärvade kunskaper till samhället för att bidra till ”hållbara förändringar av handlingar och beteendemönster även utanför förskolan” (Håll Sverige Rent, 2022, s. 6). *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) beskriver också ett barncentrerat lärande där fördjupning om innehållet ska vara utifrån barnens frågor och idéer.

5.1.3 Innehållet syftar till att styrka mod och engagemang för, samt viljan att förändra

Barns inflytande

Stödmaterialen beskriver barnets roll i undervisningen, att det är deras frågor som ska vara utgångspunkt och de som ska styra hur processen utvecklas. Vilket samstämmer med Sass m.fl. (2020) beskrivning av barns inflytande i undervisningen. I stöd materialet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) står det att samskapandet av hållbarhetsberättelserna innebär att pedagogerna ska rikta barnens nyfikenhet, men att barnen ska bidra till vilket innehåll som är i fokus på olika sätt. I stöd materialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* beskrivs att barns inflytande har stor betydelse och att de ska vara delaktiga genom hela processen, från planering till genomförande och utvärdering. Barnens intresse ska vara utgångspunkten för att stärka deras engagemang. Det i sin tur beskrivs ”öka deras handlingskompetens för att vilja vara med och agera och förändra samhället i en positiv påverkan” (Håll Sverige Rent, 2022, s. 11). I *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) ska barns inflytande bli verkligt genom att de får möjlighet att fritt skapa en affisch om allemansrätten för att visa upp i samhället.

Lokal/global utgångspunkt i miljöfrågor

Här beskrivs perspektivet på hållbarhetsfrågor, att barnen ska kunna koppla till egna erfarenheter för att sätta sig in i andras situation och se att det de gör kan skapa konsekvenser för fler än dem själva, både andra människor och naturen i sig. Vilket kan visa på vikten av att finna hållbara problemlösningar, som Sass m.fl. (2020) beskriver är en viktig del för att främja handlingskompetens. Kopplingarna som beskrivs är sådant som beskriver vad som bör vara i fokus vid reflektion, vilka miljöfrågor som ska diskuteras gällande problemlösningar som krävs för en hållbar framtid. Det är dessa och liknande frågor som ska stärka barnens engagemang för och vilja att förändra. I stöd materialet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) står det att pedagoger ska rikta barnens fokus mot sådant som sker och finns kopplat till barnens vardag. Hållbarhetsberättelserna de skapar ska ha fokus på olika företeelser och olika platser i naturen. I stöd materialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) kopplas det återigen till uppgiften att barnen ska ansvara för ett naturområde under ett års tid. Det står även att barnen ska få möjlighet att undersöka och diskutera sådant som hur skräp hamnar i havet och hur nuläget

ser ut gällande tillgång till vatten på andra ställen i världen, samt vad skräp i havet leder till. Vidare ska barnen få möjlighet att komma på hur de själva och förskolan kan bidra till renare hav och miljö. Stödmaterialen har förändringar och aktivt agerande i fokus. Barnen ska få reflektera över hur vi skulle kunna skapa bättre kretslopp av förbrukningsvaror och diskutera hur avfallssystem skulle kunna fungera i ett framtida hållbart samhälle, samt hur vi kan värna om jordens vatten.

5.1.4 Innehållet syftar till att främja ansvarstagande

Ansvar i naturen

Almers (2009) beskriver att barnen ska få möjlighet att ta ansvar i egna handlingar genom undervisningen. I stödmaterialen synliggörs det att för att kunna ta ansvar behöver man veta hur och vad det innebär. De beskriver vilket ansvar och förhållningssätt till naturen som ska förmedlas i undervisningen, där två av tre nämner allemansrättens riktlinjer. Stödmaterialen beskriver konkreta aktiviteter där barnen är aktiva och genomför praktiska handlingar. Miljöfrågorna är utifrån barnens vardag och det är där de får möjlighet att aktivt ta mest ansvar till miljön. Det lokala kopplas även till ett globalt perspektiv för att synliggöra att en persons val av handlingar kan påverka den egna, andra människors och jordens situation. I stödmaterialen *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) beskrivs att intressekonflikter ska lyftas eftersom det genererar en kombination av faktakunskaper med etik, alltså hur vi bör eller kan bete oss mot naturen. Stödmaterialen *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) tar upp ansvaret människan har för att få behålla rättigheter gällande allemansrätten och att pedagoger och barn tillsammans kan lära sig mer om detta ansvar. Att lära sig om allemansrättens direktiv är det huvudsakliga lärandemålet i *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b). Stödmaterialen *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) beskriver vidare att barnen ska uppleva känslan av ansvar, både för sin egen framtid och hållbar utveckling. Stödmaterialen tar även upp praktiska aktiviteter där barnen behöver ta ansvar i genomförandet, bland annat skräpplockaktiviteter. Det framför förslag på reflektionsfrågor gällande hållbar utveckling, sådant som att finna sätt att spara på vatten, förändra konsumtionsmönster och återbruk. I stödmaterialen *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) står det även att hållbarhetsberättelsen som skapas bör ha koppling till hur vi kan förbättra en

mindre del av, eller hela, världen och göra den mer hållbar. Exempelvis att hållbarhetsberättelsen kan innefatta reflektion kring hur barnen vill att skogen ska vara, för att sedan praktiskt handla utifrån den slutsatsen.

5.1.5 Innehållet är öppet för olika slutprodukter efter genomförd undervisning

Didaktiska riktlinjer

Stödmaterialens innehåll ger anvisningar till pedagogens didaktiska metoder och förhållningssätt i undervisningen. Ett öppet förhållningssätt beskrivs då det är barnen som ska leda undervisningen framåt, vilket är i enlighet med Almers (2009) beskrivning att barns frågor ska vara utgångspunkt och att slutsatser ska formas i barnet självt. I stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) står det att pedagogen ska stötta barnen i samskapandet, snarare än att bestämma. Pedagogens roll är att ge stöd och utmana genom frågor för att leda barnen vidare i processen, samt för att bibehålla fokus. I stödmaterialiet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) står det att pedagogen ska fokusera på jämförelser och undersökningar i undervisningen. Vilket tolkas som ett öppet förhållningssätt.

Processen i fokus

Det blir synligt att processen ska vara i fokus snarare än slutprodukten. I stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* står beskrivningen ”när svaren inte är självklara från början blir det mer spännande” (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 34). Frågorna i stödmaterialen utgör exempel på frågor att arbeta med för att finna och öva på att finna förslag på problemlösningar till miljöfrågor. Detta gör att slutprodukten kan variera beroende på barngrupp och pedagoger. I *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* beskrivs det att undersökningar och jämförelser ska ge barnen möjlighet att utforma egna förslag på problemlösningar till hållbarhetsfrågor. Ett exempel på detta är ”Hur kan andelen förnyelsebar energi öka i Sverige?” (Håll Sverige Rent, 2022, s. 30). I stödmaterialiet *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) ges barnen frihet i sitt skapande av affischer, vilket gör att slutprodukten kan variera.

5.1.6 Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande

Kritiskt perspektiv

Ett kritiskt perspektiv genomsyrar över lag stödmaterialens innehåll. Undervisningens innehåll ska vara sakligt, men eftersom hållbarhetsfrågor är svåra att finna en lösning på behöver olika alternativ ställas mot varandra. I stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* beskrivs pedagogens öppna förhållningssätt i undervisningen för att inte leda barnen mot det ena eller andra alternativet. I stödmaterialiet står det vidare att pedagogerna ska vara medforskare i barnens lärande. Innehållet ska relatera till intressekonflikter med neutrala parter i den mening att undvika skildringar av att den ena är god och den andra är ond. Ett kritiskt tänkande ska tillämpas, där det är avgörande att kunna finna svar på vad som är fakta och inte. ”En ingång för att få barnen att tänka i dessa banor kan vara att lära dem ställa frågan: ”Säger vem?”” (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 57). ”Det finns ofta inget facit för vad som är rätt men att vi måste lära oss att agera ändå” (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 36). I stödmaterialiet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) innehåller undervisningen arbete med olika utvecklingsområden inom hållbar utveckling, vilket utvecklar förmågan att tänka kritiskt. Diskussionsfrågor i stödmaterialiet är öppna. Dessa innehåll från stödmaterialen visar på ett kritiskt förhållningssätt och motsätter sig förmedlandet av normativa val av handlingar (Almers, 2009).

Normerade handlingar

Det finns totalt två ställningstaganden som ändå visar på vilken normerad handling som ska tas vid. Detta är i *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) och är att äta mer vegetarisk kost. Och i *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) förmedlas allemansrättens direktiv som normerad handling i undervisningen.

5.1.7 Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera

Utvidga personliga ramar och ämneskunskaper

Igen handlar stödmaterialen om att inta ett kritiskt perspektiv. Huvudsakligen till egna tankar och handlingsmönster, men även till andras sätt att tänka och val av handlingar, samt samhälleliga strukturer. Vilket ska göras genom att kopplat till egna erfarenheter och utveckla kunskap om hållbar utveckling på individuell nivå. I stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* står det att barnen ska se på företeelser från andra perspektiv än sitt eget, vilket är att inta ett kritiskt ställningstagande. Ett utdrag som beskriver detta är: ”Lyfta blicken och tänka bortom invanda ramar” (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 15). Barnen ska få förutsättningar att tänka självständigt och reflektera över möjliga sätt att agera. De ska reflektera över att vid förändringar uppstår alltid intressekonflikter och någon eller alla vill bidra till hållbar utveckling men på olika vis med olika grund. Detta är en grundläggande aspekt i stödmaterialiet, att återkommande arbeta med flera förslag på problemlösningar i hållbarhetsberättelserna, som ställs mot varandra för att öppet utforska olika val av handlingar och vad de kan leda till. Barnen ska genom att kliva ut ur sina egna tankemönster ”lära sig interagera ansvarsfullt i en större värld” (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 14). Vidare beskrivs att under lärandeprocessens gång förstår och lär sig barnen mer om en fråga och då kan nya handlingar upplevas mer tänkbara och önskvärda (Uhrqvist m.fl., 2023). I *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) synliggörs utvidgandet av personliga ramar genom att barnen ska reflektera kring konkreta hållbarhetsfrågor i nära anslutning till sin vardag, som gör det enklare för dem att sätta sig in i andras resonemang. Genom användandet av *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* får barnen möjlighet att reflektera kring naturen, lära sig om biologisk mångfald och ekosystem, med diskussionsfrågor som; ”Behövs alla arter? Finns det arter som är viktigare än andra?” och vad skulle hända om en eller flera arter försvinner? (Håll Sverige Rent, 2022, s. 29). Det kan utveckla individuella ämneskunskaper om naturen tillsammans med att reflektera över sin egen roll i den. Dessa innehåll från de båda stödmaterialen visar att barnen får möjlighet att utöka sin förståelse för olika handlingars effekter och bakomliggande orsaker (Hedefalk, 2014).

Ledande frågor

Skräplabbet: Film om allemansrätten (Håll Sverige Rent, 2019b) innehåller frågor att ställa till barnen direkt kopplat till vad man får göra och inte får göra i naturen enligt allemansrätten, efter att man tillsammans har sett på filmen. Detta är därför ledande frågor.

5.2 Förutsättningar för att främja handlingskompetens

5.2.1 Pedagog

Pedagoger behöver förmågan att reflektera och diskutera utifrån frågor. Pedagogen behöver ämneskunskaper i olika grad beroende på vilket moment det gäller. Didaktiska kunskaper krävs för att kunna planera undervisningen utifrån den egna verksamheten och aktuell barngrupp, samt kunskap om hur barns reella inflytande kan säkerställas eftersom resultat från rubrik 5.1.3 visar vikten av barns inflytande i undervisningen. Barns reella inflytande är en avgörande förutsättning för främjandet av barns handlingskompetens i enlighet med Sass m.fl. (2020). I stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* står det att pedagogen behöver kunna rikta barnens uppmärksamhet till undervisningens innehåll och syfte, samt finna en balans mellan struktur och öppenhet, vilket är didaktiska kunskaper. Det står att ”improvisation tillsammans med barnen oftast bygger på vissa grundkunskaper och goda förberedelser”. Även att pedagogen ska kunna reflektera då det är något som tas upp kontinuerligt i stödmaterialiet (Uhrqvist m.fl., 2023, s. 12). I *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) ges förslag på frågor som kan användas, men ger inte mycket kunskaper rent faktamässigt till pedagogen. Detta gör att pedagogen behöver ha mycket goda ämneskunskaper. Att pedagogen besitter ämneskunskaper är en viktig förutsättning för främjandet av barns handlingskompetens inom hållbar utveckling i överensstämmelse med Sass m.fl. (2020) eftersom undervisningen ska bidra till barns lärande om ämnet hållbar utveckling. I stödmaterialiet *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) står det att pedagoger och barn tillsammans inledningsvis ska lära sig om allemansrätten, därför krävs inte några förkunskaper om undervisningens innehåll.

5.2.2 Barn

Förutsättningar för barnens möjlighet till deltagande är få specifikt uttryckta förmågor eller erfarenheter. Undervisningen ska grundas i barnens egna tankar för att främja handlingskompetens, därför ligger ansvaret hos pedagogen att skapa de förutsättningar som krävs i enlighet med Almers (2009). I *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) är upplägget öppet, eftersom det är pedagogens ansvar att anpassa materialet efter aktuell barngrupp och därför kan materialet anpassas efter barnens individuella

förmågor och erfarenheter. För att genomföra undervisning enligt *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022), utan att pedagogen ändrar det i praktiken, krävs mycket goda språkkunskaper hos barnen. Till exempel veta innebörden av ord och begrepp som; förnyelsebar, drivmedel och medborgare. Dock beskrivs det att det är pedagogen som behöver anpassa efter aktuell barngrupp. ”Den viktigaste aspekten är att förstå att alla verksamheter är unika... metodiken måste anpassas för att passa den egna verksamheten” (Håll Sverige Rent, 2022, s. 6). I användning av *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) behöver barnen förmåga att samtala för att undervisningen ska kunna följa stödmateriallets upplägg.

5.2.3 Miljö

Stödmaterialens innehåll skildrar i låg utsträckning förutsättningar för den fysiska miljön. I stöd materialet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) beskrivs det att en kreativ, tillåtande miljö behövs, där ett kreativt skapande sker och där det finns plats för olika initiativ från samtliga deltagare. I stöd materialet *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) nämns inga material, men eftersom en del är att skapa affischer krävs något slags material till det. Det kreativa skapandet i båda stödmaterialen kan förstås som att barnen får möjlighet att genomföra praktiska handlingar (Sass m.fl., 2020) genom estetiska uttrycksformer.

5.3 Sammanfattning

5.3.1 Hur främjar stödmaterialen handlingskompetens

Att skapa den nya berättelse som världen behöver

Stöd materialet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) beskriver vilka kunskaper om hållbar utveckling som ska vara med i undervisningen, sådant som samspel mellan människa och natur. Genom att det lyfter fram vikten av att koppla samman samtliga dimensioner inom hållbar utveckling och människans inverkan på och behov av naturens funktioner. Stöd materialet framhäver hur barnens självförtroende i den egna kompetensen att förändra blir viktigt och reellt genom praktiska handlingar. Stöd materialet beskriver att det är viktigt att innehållet i den samskapande hållbarhetsberättelsen kopplas till praktiska aktiviteter. Och att barnen själva ska känna att de faktiskt gör skillnad. Genom att fokusera på ett barncentrerat

lärande med en lokal utgångspunkt för miljöfrågor, stärks mod, engagemang och viljan hos barnen att förändra. *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) beskriver det som att barnen själva ska vara med och påverka undervisningens innehåll, att det ska kopplas till barnens vardag och ha fokus på företeelser och platser i naturen. Barnen får möjlighet att på varierade sätt ta ansvar i undervisningsprocessen. I stödmaterialen blir detta tydligt genom att beskriva vikten av att undervisningen utformas för att kunna diskutera och resonera kring intressekonflikter. Även att barnen får öva på att utöva handlingskompetens. Undervisningen ska vara öppen för olika slutprodukter och här blir pedagogens förhållningssätt särskilt avgörande. Pedagogens roll beskrivs vara att ställa öppna frågor och undvika förmedlande av hur processen ska fortlöpa. Och de lyfter hur undervisningen blir mer spännande med ett öppet förhållningssätt. Stödmaterialen är öppna och har en kritisk utgångspunkt till ställningstaganden. Pedagogerna ska vara medforskare och ställa frågor som ”Säger vem?” och inte vara en förmedlare av de korrekta svaren. Barnens tankar, idéer och frågor ska vara i centrum, samt reflektion, diskussion och att dra slutsatser övas på som gör att barnen får möjlighet att resonera kring olika problemlösningar och ageranden. I *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) beskrivs en viktig del av detta vara att tänka utanför sig själv och se på hur andra väljer att göra för att utveckla förståelse för andras tankemönster och vanor. Succesivt lär sig barnen mer och mer om en fråga och kan utifrån det förändra eller stärka sina egna val av handling.

Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan

Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan (Håll Sverige Rent, 2022) beskriver vilka kunskaper om hållbar utveckling som ska eller kan vara med i undervisningen, sådant som samspel mellan människa och natur, samband i naturen. Stödmaterialen har ett brett innehåll om människors klimatpåverkan och ger flera konkreta förslag på praktiska aktiviteter och reflektionsfrågor, samt dela med sig av kunskaper till samhället. Barnen ska få möjlighet att se och uppleva hur deras handlingar förändrar genom detta, som främjar deras självförtroende till egen kompetens att förändra. För att styrka mod, engagemang och vilja att förändra är ett barncentrerat lärande i fokus. Stödmaterialen beskriver att barnen ska vara aktiva deltagare genom hela processen, intresse ska styra och barnen får möjlighet att utöva handlingskompetens i lokalt och samhälleliga fokuserade temaarbeten. Frågor kopplas även till ett globalt perspektiv. I stödmaterialen

får barnen ta ansvar i den mening att en del av undervisningen är att tillsammans lära sig om människans ansvar i naturen, skräpplockaktiviteter och forma egna förslag på miljöåtgärder. Undervisningen ska vara öppen för olika slutprodukter i stödmaterialet, då det beskriver att jämförelser och undersökningar som centralt för att utforma förslag på problemlösningar. Över lag är stödmaterialet öppet och har en kritisk utgångspunkt till ställningstaganden. Stödmaterialet tar upp många områden inom hållbar utveckling upp för undervisning med tillhörande faktarutor och reflektionsfrågor, vilket öppnar upp för ett kritiskt tänkande. I stödmaterialet finns det dock en avvikelse, det är att ”äta mer vegetariskt”. Vilket framställs som en åsikt om vilken handling som bör tas vid, snarare än ett öppet påstående kring ifall ”äta mer vegetariskt” är mer hållbart och varför det i så fall är det. Barnen får genom användning av stödmaterialet öva på att reflektera, diskutera och dra slutsatser vilket öppnar upp för att resonera kring olika problemlösningar och ageranden. Det blir synligt i *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) då de olika avsnitten om områden inom hållbar utveckling mestadels består av förslag på öppna reflektionsfrågor.

Skräplabbet: Film om allemansrätten

Stödmaterialet *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) tar upp kunskaper om hållbar utveckling genom att lyfta hur människan påverkar naturen och naturkunskap som vilka svampar som är giftiga och blommor som är fridlysta. Innehållet kan främja barns tro på egen kompetens genom att fördjupning i undervisningen ska vara barncentrerat. Innehållet styrker engagemang och är öppet för olika slutprodukter genom att barnen får fria händer i att skapa en affisch kring det de lärt sig. Stödmaterialet syftar till att främja ansvarstagande genom att lära sig om det ansvar de har till naturen genom allemansrättens förhållningsregler. Stödmaterialet beskriver en motsägning till ”Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande” i den mening att materialet inte bidrar till ett kritiskt ställningstagande då barnen ska enbart uppmuntras lära sig om och förhålla sig till allemansrätten. Stödmaterialet motsäger även till att ”Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera” eftersom innehållets frågor mer ledande än till för att reflektera.

5.3.2 Förutsättningar för att främja handlingskompetens

Vilka förutsättningar som krävs i användning av stödmaterialen i undervisning varierar, där vissa beskriver detta mer ingående än andra. I *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) beskrivs pedagogen snarare behöva goda förberedelser än goda ämneskunskaper i improvisation med barnen i samskapandet av hållbarhetsberättelserna. Det ska finnas en balans mellan struktur och öppenhet i undervisningen anpassat efter barngruppen. Didaktiska kunskaper krävs för att kunna bibehålla barnens fokus i genomförandet. Det är pedagogens ansvar att anpassa efter aktuell barngrupp. Förutsättningar beskrivs vidare vara en kreativ miljö som är en miljö där ett skapande av något slag ska ske. Det ska vara en öppen och tillåtande miljö där det finns plats för både barns och pedagogers olika initiativ och tankar (Uhrqvist m.fl., 2023). Stöd materialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) är uppdelat med olika områden inom hållbar utveckling i varsitt avsnitt. Till varje avsnitt står en inledning till området med områdesrelevant fakta. Dessa är avgränsade och tillger en viss mån ämneskunskap till pedagog och barngrupp. Undervisningsbeskrivningarna är kopplade till dessa fakta men tolkas vara på ett övergripligt sätt och att pedagogen är medforskare beskrivs inte i utförandebeskrivningarna. Därför behöver pedagogen ha mycket goda ämneskunskaper inför undervisning enligt stöd materialet. Ifall stöd materialet inte anpassas i praktiken behöver barnen mycket goda språkkunskaper då ett flertal svåra ord och begrepp står med. Dock står det att metodiken måste anpassas till den egna verksamheten, eftersom alla verksamheter är unika (Håll Sverige Rent, 2022). *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) beskriver att inledningsvis i undervisningen ska pedagog och barn lära sig om allemansrätten tillsammans, därför krävs inga särskilda förutsättningar kring ämneskunskaper hos pedagog eller barn. Stöd materialet förutsätter att de deltagande barnen kan samtala verbalt.

6 DISKUSSION

6.1 Resultatdiskussion

Stödmaterialen *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) och *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) uppfyller analyskriterierna i mycket hög grad för att pedagoger i förskolan ska kunna använda det i undervisning som syftar till att främja barns handlingskompetens. Det finns dock en motsägelse i stödmaterialiet från Håll Sverige Rent (2022) om normerade handlingar. *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) uppfyller flera av analyskriterierna och gav någon form svar till alla, men motsäger sig i två av dessa. Pedagoger i förskolan skulle kunna använda det i undervisning som syftar till att främja barns handlingskompetens.

6.1.1 Hur stödmaterialen främjar handlingskompetens

Stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) visar på hur viktigt det är att framföra komplexiteten av de olika dimensionerna inom hållbar utveckling. Likt det som lyfts redan på 1980-talet av WCED (1987) att olika dimensioner hör ihop och förändringar påverkar samtliga på olika sätt som behöver tas med i övervägandet av vilka val som ska genomföras. United Nations (2022) beskriver att människans val är både fienden och hjälten i olika kriser som uppstår, men att vi människor historiskt sett tidigare har funnit hållbara problemlösningar. Genom att bemöta dessa kan vi främja livskvalitet och förhindra att problemen fortskrider och därmed skydda jorden från undergång. Stödmaterialiet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) lyfter också att undervisningen behöver handla om människans inverkan på naturen genom att ta upp aspekter av olika sorters klimatpåverkan. I UNESCO:s rapport (2020) beskriver de att det finns en klimatkris som behöver besvaras med hållbara förändringar och därför är det viktigt att pedagoger undervisar för att bidra till barns kunskap om hur sådana förändringar kan genomföras.

En intressant aspekt att lyfta ur resultatet är det som avviker från analyskriterierna. En normerad handling enligt *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) är

att ”äta mer vegetariskt”. Materialet är baserat på vetenskaplig grund och utgivaren har högst troligt god grund för det ställningstagandet, men varför är inte detta också något som kan tas upp med barnen för diskussion med tanke på att stödmaterialet i övrigt har ett öppet och reflekterande upplägg. Annat som avviker är i *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) som enbart lyfter allemansrättens regler och hur människan ska förhålla sig i relation till den. Detta är inte något som tolkas vara en fördel eller nackdel, med tanke på att allemansrätten (Naturvårdsverket, u.å) är en rättighet vi i Sverige har. Och ifall vi slutar att följa direktiven skulle denna rättighet möjligtvis tas ifrån oss. Något som Ampartzaki m.fl. (2021) lyfter är hur pedagoger är viktiga aktörer i barns lärande om hållbar utveckling. Pedagoger ska stötta barnen i att förstå komplexiteten av val för hållbar utveckling innebär, vilket är i samklang med ESD:s målsättning för utveckling inom den kognitiva dimensionen (UNESCO, 2020). Ampartzaki m.fl. (2021) lyfter även pedagogens avgörande roll för att motivera barn till att förändra samhället till ett mer hållbart. Ifall pedagogen enbart förmedlar de korrekta svaren får inte barnen någon djupare förståelse för de val de gör. Rudsberg (2014) lyfter liknande aspekter av undervisning om hållbar utveckling, att undvika styrkande av specifika ideologier och värderingar.

Skräplabbet: Film om allemansrätten (Håll Sverige Rent, 2019b) bedöms uppfylla flera av analyskriterierna, men inte alla. Undervisningen tolkas delvis vara till för att pedagoger ska kontrollera att barnen lärt sig vad allemansrätten innebär genom ledande frågor, snarare än att diskutera öppet kring hållbarhetsfrågor. Detta är motsägelsefullt till vad som utmärker främjande undervisning för handlingskompetens (Hedefalk, 2014; Almers, 2009; Sass m.fl., 2020). Dock görs inte tolkningen att det är menat åt det ena eller andra, eftersom det som står om handlingskompetens i stödmaterialet (Håll Sverige Rent, 2019b) är följande: ”Möjliggör för barnen att visa på handlingskompetens som en del av ert lärande för hållbar utveckling. Ett förslag är att låta barnen göra egna affischer om allemansrätten som ni gör en utställning av på biblioteket i närsamhället”. Detta kan då innebära syftet att låta barnen genomföra indirekta miljöåtgärder (Jensen och Schnack, 1997) vilket i sin tur skulle kunna främja handlingskompetens hos barnen. *Skräplabbet: Film om allemansrätten* (Håll Sverige Rent, 2019b) är jämfört med de övriga två analyserade stödmaterialet litet i omfattning. Detta kan ha påverkat studiens resultat. Allemansrätten tas även upp i stödmaterialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) men mer som ett öppet upplägg där pedagoger och barn

uppmannas lära sig mer om det ansvar människan har i relation till riktlinjerna, inte för att sedan kontrollera vad barnen lärt sig och inte.

Stödmaterialiet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) ingår ett flertal praktiska aktiviteter där barnen får möjlighet att göra påverkan i naturen. Barns handlingskompetens är att göra välavvägda val utifrån olika intressen och kunna se hur dessa val främjar hållbar utveckling (Almers, 2009; Hedefalk, 2014; Sass m.fl., 2020). Som Jensen och Schnack (1997) beskriver att det finns direkta- och indirekta miljöåtgärder som är influerade av varandra, de går ofta hand i hand. I stödmaterialiet (Håll Sverige Rent, 2022) ska barnen också dela med sig av sina kunskaper till allmänheten, som då är att deras direkta miljöåtgärder resulterar i en indirekt miljöåtgärd. I användandet av stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) ska barnens hållbarhetsberättelser kopplas till praktiska aktiviteter, vilket innebär att de först gör indirekta miljöåtgärder och sedan förankrar dessa i direkta miljöåtgärder. De båda stödmaterialen ger därför barnen goda förutsättningar för att väga in olika alternativ inför ett val. Men allt eftersom deras kunskap växer kan dessa möjligtvis komma att förändras under tid (Uhrqvist m.fl., 2023). Barns inflytande är en viktig del i samtliga analyserade stödmaterial, vilket är i enlighet med förskolans läroplan då den anvisar att förskollärare ansvarar för att barns reella inflytande på såväl arbetssätt som innehåll förverkligas (Skolverket, 2018). Caiman m.fl. (2022) beskriver att drivkraften i högkvalitativ undervisning om hållbar utveckling är när det baseras på frågor som formas i barnet självt och att barnets tidigare erfarenheter används som viktiga tillgångar i lärandeprocessen. Detta möjliggör meningsskapande (Caiman m.fl., 2022) och innebär att en djupare förståelse för undervisningens innehåll främjas. Därför är barns inflytande i undervisningen avgörande att realisera i användandet av stödmaterialen.

6.1.2 Förutsättningar för att främja handlingskompetens

Förutsättningar som krävs för användning av stödmaterialiet *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023) är samskapandet mellan deltagarna i fokus. Detta är i enlighet med förskolans läroplan (Skolverket, 2018) där det står att undervisning ska baseras på ett samlärande mellan barn och mellan barn och vuxna. Det som krävs för att använda materialet till undervisning är att vara engagerad i hållbar utveckling och lägga ner tid på att utveckla arbetet då det är öppet i strukturen. Men det tolkas som varken fördel eller nackdel eftersom varje förskola, arbetslag och barngrupp är unika.

Undervisningsbegreppets innebörd är att bedriva ett medvetet arbete för att sträva mot ett specifikt mål (Sheridan & Williams, 2018), men målet i sig kan formuleras i samspelet med barn och andra pedagoger. De didaktiska kunskaper som krävs är att finna en balans mellan öppenhet och struktur i användning av stödmaterialet, vilket är liknande beskrivet av Asplund m.fl. (2023). Att pedagogen behöver bibehålla fokus och samtidigt följa barnens tankar, idéer och intressen upplevs vara problematiskt bland förskolepersonal. De flesta ser barns intresse mer som en möjlighet än en begränsning i undervisningen (Asplund, m.fl., 2023). Det tolkas som att beroende på vilken inställning man som pedagog går in med i undervisningen kan barns intresse ha olika inverkan på både undervisningens genomförande, innehåll och kvalitet. I användning av stödmaterialet *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan* (Håll Sverige Rent, 2022) blir denna verksamhetsanpassade metodik likt det samskapande som står i *Att skapa den nya berättelse som världen behöver* (Uhrqvist m.fl., 2023).

6.2 Metoddiskussion

I metodens genomförande var det svårt att avgöra detaljnivå vid urval. En utmaning var att avgöra hur ett urval ska genomföras lämpligt till syfte och frågeställningar. En kvalitativ analys präglas oundvikligen av den som utför analysen (Larsen, 2018). Om någon annan genomför analys av samma material utifrån samma analysverktyg är det möjligt att resultatet skulle se annorlunda ut. Studiens generaliserbarhet eller överförbarhet var svårt att avgöra och formulera, eftersom de analyserade stödmaterialet är specifika och det är svårt att säga om det finns fler stödmaterial som skulle kunna inkluderas och analyseras med samma inklusionskriterier och analysverktyg.

Någon som berör representativitet är ifall studien behandlat samtliga stödmaterial som berör den valda fokuseringen. Eftersom en totalundersökning bedömdes vara orimlig kan det finnas fler stödmaterial som kunde varit en del av studien (Bryman, 2011). Detta gäller valet att söka efter ordet "handlingskompetens" i varje funnet stödmaterial i fas två, i den mening att några av de stödmaterial som valdes bort i fas två hade kunnat fungera i praktiken för att utveckla barns handlingskompetens. Trots att ordet inte stod med i texten. Om detta inte hade genomförts, så att fler stödmaterial än de som konkret skriver ut "handlingskompetens" hade analyserats, skulle det kunnat ses som obefogat. För om utgivaren eller författaren ej har det syftet blir det obefogat att bedöma utifrån analysverktyget. Då hade studien behövt ha ett annorlunda syfte och andra frågeställningar, till exempel syftet att analysera

tillgängliga stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling för att undersöka ifall innehållet skulle kunna främja barns handlingskompetens. En annan aspekt av detta är att använda inklusionskriterierna i fas ett ”Utgivningsår tidigast 2019 (efter dagens aktuella läroplan trädde i kraft)” och ”Skrivet på svenska”. Hade utgivningsår och språk lämnats öppet skulle möjligtvis fler stödmaterial kunnat inkluderas i studien. Ett kritiskt perspektiv har intagits som har givit ett vetenskapligt perspektiv som innebär att diskutera både förtjänster och brister i resultat och genomförande i enlighet med Löfdahl Hultman och Ribaeus (2021) förklaringar.

Något som var oförutsett i urvalsprocessen är att UNESCO:s stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling riktat till förskolan om *Globala målen* (u.å.) inte tillhandahåller material som beskrivs främja barns handlingskompetens. *Globala målen* (u.å.) beskriver de mål som ska uppnås år 2030. UNESCO:s senaste utgåva av *Education for sustainable development: A roadmap* gavs ut år 2020, skulle det möjligtvis vara dagens förskolebarns ålder som avgör detta. Eller är det på grund av att stödmaterial riktade till förskolan har ett annat fokus, som att utveckla grundläggande kunskaper om miljö, samhälle och ekonomi då även det är en del av handlingskompetensbegreppets innebörd. Eller så finns det stödmaterial med detta syfte hos utgivaren, men att de inte skriver ut ordet handlingskompetens. Det var oförutsett att Skolverket ej har fler än ett stödmaterial riktat till förskolan om undervisning för hållbar utveckling (Skolverket, 2023). Över lag finns det få tillgängliga stödmaterial till förskoleundervisning för att främja barns handlingskompetens.

6.3 Rekommendationer för förskoleverksamheten

Studien kan vara ett bidrag till stöd för förskollärare som letar efter stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling och syftar till att främja barns handlingskompetens. Det finns få stödmaterial riktat till förskolan med sådan inriktning. Är det för att handlingskompetens inte står med i dagens *Läroplan för förskolan* (Skolverket, 2018)? I läroplanen beskrivs dock aspekter som berör studiens analysverktygskriterier framskrivna i vad som utmärker undervisning som syftar till att främja barns handlingskompetens och som skulle kunna kopplas till undervisning om hållbar utveckling. Bland annat:

”Barnens åsikter ska tas tillvara i utbildningen och de ska få möjlighet att bilda sig egna uppfattningar och göra val utifrån sina egna förutsättningar. På så sätt kan barnen utveckla tilltro till sin

egen förmåga samt bli delaktiga och utöva inflytande över utbildningen.” (Skolverket, 2018, s. 6).

Barnen är framtidens vuxna och samtidigt som ansvaret för hållbara förändringar ligger likvärdigt hos hela jordens befolkning, varje dag, så går detta faktum ej att förbise. Om vi i stället ser på främjandet av barns handlingskompetens inom hållbar utveckling ur ett barnperspektiv så är det för barnens skull vi stöttar dem i detta, för att de ska vara väl insatta i miljö- och hållbarhetsfrågor, ha förmåga att tänka framåt för att kunna främja hållbar utveckling och därmed främja sin egen framtid. Som UNESCO (2020) beskriver att pedagoger behöver undervisa på ett sätt som gör att barn och elever får kunskaper om hur de kan bidra med förändring till egna val av handlingar och samhällets strukturer för att främja hållbar utveckling. Ansvaret ligger hos samhället och pedagoger i alla utbildningsnivåer att främja ett sådant lärande, inte hos barnet.

6.4 Slutsats och förslag på vidare studier

Studiens syfte och frågeställningar har blivit besvarade där resultatet från de tre analyserade stödmaterialen visat hur barns handlingskompetens kan främjas genom användandet och vilka förutsättningar som krävs för undervisningens genomförande. Det finns ett begränsat utbud av stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling riktat till förskolan som beskriver att syftet är att främja barns handlingskompetens. I studiens genomförande framkom endast tre svenskspråkiga stödmaterial som konkret beskriver att det, eller en del av det, främjar barns handlingskompetens. Genom studien blir det synligt att dessa tre stödmaterial är kvalificerade för att förskollärare ska kunna använda dem för att främja barns handlingskompetens. Därför är slutsatsen att det finns, men kan vara svårt att hitta, sådant syftesenligt stödmaterial eftersom det troligen finns fler som kan främja handlingskompetens, men inte konkret beskriver att det har sådant syfte.

Idéer till vidare forskning är att undersöka hur studiens analyserade stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling i förskolan fungerar i praktiken för att främja barns handlingskompetens. Eller att utgå från liknande teori och analysera de tillgängliga stödmaterial som framkommer genom tillämpning av färre inklusionskriterier. För att jämföra de som beskriver att det syftar till att främja handlingskompetens med stödmaterial där innehållet uppfyller kvalifikationer som skulle kunna bidra till detta, trots att ordet inte står med i textinnehållet. Till studiens bakgrund och

litteraturgenomgång gick det enbart att finna en vetenskaplig artikel (Ärlemalm-Hagsér & Sundberg, 2016) som på ett sätt belyser vilken effekt stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling kan ha på en förskolas verksamhet. Därför behövs det mer forskning om vad sådana undervisningsmaterial har för inverkan i förskolans utbildning. Det vore intressant att genomföra en kvantitativ studie över vilka stödmaterial avsett för undervisning om hållbar utveckling i förskolan som används mest frekvent av svenska förskolor idag för att sedan undersöka hur de används och vad de bidrar till.

REFERENSER

- Almers, E. (2009). *Handlingskompetens för hållbar utveckling: Tre berättelser om vägen dit* [Doktorsavhandling, Jönköpings universitet]. DiVA. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:211689/FULLTEXT01.pdf>
- Ampartzaki, M., Kalogiannakis, M., & Papadakis, S. (2021). Deepening our knowledge about sustainability education in the early years: Lessons from a water project. *Education Sciences*, 11(6), Artikel 251. <https://doi.org/10.3390/educsci11060251>
- Asplund, T., Kall, A-S., Uhrqvist, O., & Bijedic, A. (2023). Att lära för FN:s Globala Mål: Utmaningar och möjligheter med ämnesövergripande och samskapande undervisning i förskolan. *Nordic Studies in Science Education*, 19(1), 35–48. <https://doi.org/10.5617/nordina.9349>
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2 uppl.). Liber.
- Caiman, C., Hedefalk, M., & Ottander, C. (2022). Pre-school teaching for creative processes in education for sustainable development: Invisible animal traces, purple hands, and an elk container. *Environmental Education Research*, 28(3), 457–475. <https://doi.org/10.1080/13504622.2021.2012130>
- ERIC. (u.å.). *Basic Search: EBSCOhost*. Hämtad 2023-04-20, från <https://bit.ly/3OIudn8>
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om allmän dataskyddsförordning (GDPR). *Europeiska Unionens Officiella Tidning*, L 119, 1-87. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>
- Svenska Förpackningsinsamlingen AB (FTI). (2022). *Materialvärlden*. https://materialvarlden.se/wp-content/uploads/2022/07/PRIME-154_A5_folder_materialisarna_2022.pdf
- Hedefalk, M. (2014). *Förskola för hållbar utveckling: Förutsättningar för barns utveckling av handlingskompetens för hållbar utveckling* [Doktorsavhandling, Uppsalas universitet]. DiVA. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:686018/FULLTEXT01.pdf>

- Håll Sverige Rent. (u.å.). *Om Skräplabbet*. Hämtad 2023-05-31, från <https://skraplabbet.se/innehall/om-skraplabbet>
- Håll Sverige Rent. (2019a). *Skräplabbet*. Hämtad 2023-04-24, från <https://skraplabbet.se/teacher>
- Håll Sverige Rent. (2019b). *Skräplabbet: Film om allemansrätten*. Hämtad 2023-04-25, från <https://skraplabbet.se/topic/YLTxURMAACMAAlgn>
- Håll Sverige Rent. (2022). *Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan*. <https://bit.ly/42aQk96>
- Jensen, B. B., & Schnack, K. (1997). The action competence approach in environmental education. *Environmental Education Research*, 3(2), 163–178. <https://doi.org/10.1080/1350462970030205>
- Lantbrukarnas Riksförbund. (2022). *Lektioner: Bonden i skolan*. Hämtad 2023-04-24, från <https://bondeniskolan.se/for-pedagog/lektioner/?arskurs=forskola>
- Larsdotter Bodin, U., & Lundqvist, J. (2020). En god utbildning för alla: En litteraturstudie om reflektionsverktyg som kan understödja utveckling av inkluderande förskolor. *Utbildning & Lärande*, 14(1), 87–102. <http://du.diva-portal.org/smash/get/diva2:1472654/FULLTEXT01.pdf>
- Larsen, A. K. (2018). *Metod helt enkelt: En introduktion till samhällsvetenskaplig metod* (2 uppl.). Gleerups.
- Löf, C., & Vallberg Roth, A.-C. (2021). Minding the gap: Dilemmas in a didactic and pragmatically informed teaching approach in preschool. *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik*, 7(1), 38–54. <https://doi.org/10.57126/noad.v7i1.6595>
- Löfdahl Hultman, A. (2021). Förskolans dokument. I A. Löfdahl Hultman & K. Ribaeus (Red.), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (2 uppl., ss. 172–178). Liber.
- Löfdahl Hultman, A., & Ribaeus, K. (2021). Att rapportera och presentera sin undersökning. I A. Löfdahl Hultman & K. Ribaeus (Red.), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (2 uppl., ss. 42–53). Liber.
- Naturskyddsföreningen. (2023). *Skolmaterial om jord och mat*. Hämtad 2023-04-20, från <https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/jordens-mat/>

- Naturvårdsverket. (u.å.). *Allemansrätten*. Hämtad 2023-05-16, från <https://www.naturvardsverket.se/allemansratten#E1503737683>
- Olsson, D., Gericke, N., Sass, W., & Boeve-de Pauw, J. (2020). Self-perceived action competence for sustainability: The theoretical grounding and empirical validation of a novel research instrument. *Environmental Education Research*, 26(5), 742–760. <https://doi.org/10.1080/13504622.2020.1736991>
- Pettersson, A., Kjellin, D., & Palmqvist, T. (2020). Informationssökning vid översiktsstudier. I A. Åkerblom, A. Hellman, & N. Pramling (Red.), *Metodologi: För studier i, om och med förskolan* (ss. 245–272). Gleerups.
- Rudsberg, K. (2014). *Elevers lärande i argumentativa diskussioner om hållbar utveckling* [Doktorsavhandling Uppsalas universitet]. DiVA. <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:695302/FULLTEXT01.pdf>
- Sass, W., Boeve-de Pauw, J., Olsson, D., Gericke, N., De Maeyer, S., & Van Petegem, P. (2020). Redefining Action Competence: The Case of Sustainable Development. *Journal of Environmental Education*, 51(4), 292–305. <https://doi-org.bibproxy.kau.se/10.1080/00958964.2020.1765132>
- SFS 1960:729. *Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1960729-om-upphovsratt-till-litterara-och_sfs-1960-729
- SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Sheridan, S., & Williams, P. (Red.). (2018). *Undervisning i förskolan: En kunskapsöversikt*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3932>
- Skolinspektionen. (2017). *Förskolans arbete med matematik, naturvetenskap och teknik*. <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2017/forskolans-arbete-med-matematik-naturvetenskap-och-teknik/>
- Skolverket. (u.å.). *Stöd i arbetet*. Hämtad 2023-04-19, från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet>

- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan, Lpfö18*.
<https://www.skolverket.se/publikationer?id=4001>
- Skolverket. (2023). *Hållbar utveckling samt hälsa och rörelse i förskolan*. Hämtad 2023-04-17, från
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/hallbar-utveckling-samt-halsa-och-rorelse-i-forskolan>
- Små genier. (2021). *Hållbar utveckling*. <https://smagenier.se/produkt/hallbar-utveckling/>
- Granholm, M. (2020). *Tofsingarna*. Natur & Kultur.
- Uhrqvist, O., Wessbo, S., Asplund, T., & Kall, A.-S. (2023). *Att skapa den nya berättelse som världen behöver: Ett utbildningsmaterial för att arbeta med berättelser i lärande för hållbar utveckling i förskolan*. Linköping universitet. <https://doi.org/10.3384/9789180750974>
- UNDP. (u.å.). *Globala målen: För hållbar utveckling*. Hämtad 2023-04-28, från <https://www.globalamalen.se/>
- UNDP. (2022). *Skolmaterial: Skolövningar om Globala målen från förskola till gymnasium*. <https://www.globalamalen.se/skola/skolmaterial/>
- UNESCO. (2020). *Education for sustainable development: A roadmap*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802>
- United Nations. (2022). *Human Development Report 2021–22*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
- Världsnaturfonden WWF. (2020). *Uppgiftsbanken*. Hämtad 2023-04-17, från <https://www.wwf.se/utbildning/uppgiftsbanken/>
- Världsnaturfonden WWF. (2022). *Living planet report 2022: Vägen ut ur naturkrisen, svensk sammanfattning*. <https://www.wwf.se/dokument/living-planet-report-2022-svensk-sammanfattning/>
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future [Brundtland report] (A/42/427)*. WCED. <https://digitallibrary.un.org/record/139811>

- Åberg-Bengtsson, L., & Pramling, N. (2020). Data att räkna med: Om att använda siffermaterial i ett vetenskapligt uppsatsarbete. I A. Åkerblom, A. Hellman, & N. Pramling (Red.), *Metodologi: För studier i, om och med förskolan* (ss. 185–204). Gleerups.
- Ärlemalm-Hagsér, E., & Sundberg, B. (2016). Naturmöten och källsortering: En kvantitativ studie om lärande för hållbar utveckling i förskolan. *Nordic Studies in Science Education*, 12(2), Artikel 2.
<https://doi.org/10.5617/nordina.1107>

BILAGOR

Bilaga 1

Sökras	Antal träffar	Antal genomsökta	Antal relevanta utifrån kriterier fas 1	Länkar till relevanta	Datum
"Stödmaterial förskola hållbar utveckling"	51700 - efter sida 3 återstod 27 då Google rensade bort de som	27	1	Att skapa den nya berättelse som världen behöver http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1742966/FULLTEXT01 .	2023-04-17
"Undervisningsmaterial förskola hållbar utveckling"	81600	50	7	Hållbar utveckling samt hälsa och rörelse i förskolan https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/hallbar-utveckling-samt-halsa-och-rorelse-i-forskolan	2023-04-17 2023-04-17
				UNDP Globala målen https://www.globalamalen.se/skolar/skolr	2023-04-17
				Grön flagg https://hnr.se/sites/default/files/2022-03/Handbok%20F%C3%B6rskola%20-%20Original%20%28637596%29.pdf	2023-04-17
				WWF Uppgiftsbanken https://www.wwf.se/utbildning/uppgiftsbanken/?uppgiftsomrad=e-eko&uppgiftsmalgrupp=fsk&uppgiftsamne=biologi	2023-04-17
				Tofsingarna https://www.nok.se/titlar/loromedel-b1/fofsingarna/000eb182-ec1d-43f5-90a4-28d8ba8fa021	Tryckt material, beställt: 2023-04-17
				Skraplabbet https://skraplabbet.se/teacher	2023-04-24
				Små genier https://smagenier.se/produkt/hallbar-utveckling/	Tryckt material, beställt: 2023-04-24
"Läromedel förskola hållbar utveckling"	98000	50	0 / samma resultat som tidigare		2023-04-24
"Undervisning förskola miljö hållbar utveckling"	416000	50	2	Materialisarna https://materialvarlden.se/wp-content/uploads/2022/07/PRIME-154_A5_folder_materialisarna_2022.pdf LRF Bonden i skolan https://bondeniskolan.se/for-pedagog/lektioner/matens-resa/	2023-04-24
Vid sökning (1) hittades en artikel från Linköpings universitet "Så kan förskollärare prata med barn om hållbar utveckling" på forskning.se Där finns en länk till stöd materialet Att skapa den nya berättelse som världen behöver: Ett utbildningsmaterial för att arbeta med berättelser i lärande för hållbar utveckling					

Bilaga 2

Aspekt	Specificering
Fas 1	
Innehållet handlar om hållbar utveckling	Med fokus på miljö
Något i innehållet ska behandla konkret undervisningsmaterial	Ex. uppläggsbeskrivning/mall, syftes/målformulering osv.
Riktat till nationell målgrupp	Yrkesverksamma i svensk förskola
Skrivet på svenska	
Utgivningsår/publicerat tidigast 2019	Fr.o.m. att dagens aktuella läroplan för förskolan (Lpfö18) trädde i kraft
Gratis tillgång, eller mot en rimlig kostnad	0–500 kr
Rimlig omfattning	max ca 100 sidor. För att ge bästa möjlighet till analys med tanke på tidsram
Fas 2	
Att något/allt innehåll beskrivs syfta till att främja barns handlingskompetens	
Att innehållet är vetenskapligt förankrat och/eller baserat på beprövad erfarenhet	

Bilaga 3 (s. 43–49)

Analyspunkter	Uhrqvist m.fl. (2023) - Att skapa den nya berättelse som världen behöver
Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling	Sociala, ekologiska, ekonomiska/tekniska (De tre första=hur hänger delarna ihop? Vilka delar är relevanta? Träning att avgränsa?), organisationer (vilka organisationer har inflytande och hur?), aktörer (Vilka/vad har skapat situationen och vilka försöker förändra?), pluralism (lokal-global, då-nu-framtid=vart är vi på väg?): Hur alla dessa dimensioner hör ihop för att främja hållbar utveckling. En hållbarhetsberättelse är en berättelse som tydligt knyter an till hållbar utveckling och något problem som är förknippat med detta. Något vi gör (exempelvis maten vi äter), en plats (exempelvis förskolans gård), ett fenomen (exempelvis vatten och dess betydelse för människor samt allt annat levande), eller ett föremål (exempelvis en plastleksak). Oavsett specifikt fokus ska det alltid kopplas mellan människa och natur. Varför blir det så?-denna typ av frågor utmanar barnens tänkande kring förståelsen av stegen i en händelsekedja. Vad tror du händer om...?-frågor som tränar förmågan att resonera om framtida konsekvenser av olika vägval.
Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra	Barncentrerat lärande där barnen blir aktiva i sitt eget kunskapsbygge tillsammans med närvarande och engagerade pedagoger. Viktigt att berättelsen kopplar till praktiska aktiviteter där barnen kan känna att de gör skillnad. För att bidra till samhällsomställning är det viktigt att berättelsen pekar på möjliga vägar till att förbättra hållbarheten så att barnen inte lämnas med en dyster problembeskrivning.
Innehållet syftar till att styrka mod och engagemang för, samt viljan att förändra	Samskapandet innebär att barnen ska få vara med och bidra med innehåll i form av tankar, ord, fraser, bilder och figurer som skapas. Pedagogerna bidrar med att rikta barnens nyfikenhet mot olika företeelser och platser i den del av världen som är deras vardag.
Innehållet syftar till att främja ansvarstagande	Intressekonflikter är grunden, då det kombinerar faktakunskaper med etiska tankar om hur vi bör/kan bete oss mot varandra och mot naturen. Hållbarhetsberättelsen bör ha något inslag som knyter an till hur vi gör världen eller någon mindre del av den bättre och mer hållbar. Senare kan berättelsen glida över i mer kompetensorienterade frågor om självreflektion kring hur vi vill att skogen skall

	vara för att landa i handlingskompetens att göra något åt det.
Innehållet är öppet för olika slutprodukter efter genomförd undervisning	Fokus på processen, Samskapande av berättelser (vuxna och barn), innebär att pedagogerna hjälper barnen att skapa en berättelse som har en viss struktur, utan att för den delen bestämma innehållet och formen i för hög grad. Pedagogens uppgift blir då att hjälpa barnen att ta berättelsen vidare genom att ställa stödjande och ibland utmanade frågor för att hjälpa barnen att komma vidare och hålla fokus. När svaren inte är självklara från början blir det mer spännande.
Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande	Öppet förhållningssätt hos pedagoger, ställa öppna frågor, pedagoger som medforskare. Hållbarhetsfråga som utgångspunkt ska: Kopplas ihop med hållbar utvecklings tre dimensioner; ekonomi, ekologi och socialt, engagerar sig i hur dessa samverkar och fungerar på kort och lång sikt, relaterar till hur något kan bli mer hållbart och intressekonflikter kopplade till det. Det finns ofta inget facit för vad som är rätt men att vi måste lära oss att agera ändå. I verkligheten finns det sällan EN lösning på hållbarhetsproblem, vilket är bra om det syns i hållbarhetsberättelserna. En intressekonflikt där ingen av parterna är entydigt ond eller god. I detta sammanhang förstå kritiskt tänkande utifrån orden; prövande, granskande, noga. Du som pedagog uppmuntrar barnen att ställa nyfikna och kluriga frågor till sig själva, till varandra och till berättelserna. Det är förstås viktigt att avgöra vad som är fakta eller inte, särskilt när undervisning mixar sagors fantasivärldar med vår egen, en ingång för att få barnen att tänka i dessa banor kan vara att lära som ställa frågan "säger vem?".

<p>Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera</p>	<p>I mötet med världen kliva ut ur sina invanda tankemönster och lära sig interagera ansvarsfullt i en större värld (världscentrerat lärande). Lyfta blicken och tänka bortom invanda ramar. Hållbarhetsfråga som utgångspunkt ska vara: Någon form av intressekonflikt, all förändring tenderar att också ha personer som inte önskar den här förändringen, någon eller kanske alla vill göra situationen mer hållbar men kanske på olika sätt. Hålla det öppet för barnen att så självständigt som möjligt fundera över möjliga sätt att agera. I hållbarhetsberättelsen kan en lösning presenteras, men det kan också finnas flera möjliga lösningar som förtjänar att lyftas och vägas mot varandra. Med en ny förståelse för frågan kanske nya handlingar är mer rimliga och önskvärda. En central del i arbetet med hållbarhetsberättelser är att utmana invanda sätt att tänka om vår omgivning och oss själva. Varför gör karaktärerna så, det skulle inte jag gjort? Vad händer om de gör på ett annat sätt?</p>
<p>Förutsättningar som tolkas vara nödvändiga för undervisningens genomförande</p>	<p>En kreativ miljö är en miljö där det förekommer kreativa processer, ett skapande av något slag, där människor skapar något. Där det finns plats för olika tankar och initiativ från såväl barn som pedagoger. Pedagoger: Förmåga att reflektera, "vissa grundkunskaper och goda förberedelser", förmåga "att hitta en bra balans mellan struktur och öppenhet som passar för den barngrupp man har framför sig", kunna rikta barnens fokus till det lärande som berättelsen syftar till. Barn: Det är pedagogernas ansvar att anpassa efter just sin barngrupp, därför krävs inga särskilda förmågor hos barnen.</p>
<p>Slutsats</p>	<p>Stödmaterialen bedöms uppfylla samtliga analyspunkter i mycket hög grad för att pedagoger i förskolan ska kunna använda det i undervisning som syftar till att utveckla barns handlingskompetens.</p>
<p>Övrigt</p>	<p>(Handlingskompetens beskrivs i relation till sociala, ekologiska och ekonomiska/tekniska: Förmåga att ställa relevanta frågor och kreativt/kritiskt söka välgrundade fakta att besvara dem med. Organisationer: Hur kan barnen påverka olika typer av organisationer?. Aktörer: Hur kan barnen förstå sig själva och andra som aktörer? Hur kan förmågan att påverka tränas?. Pluralism: Hur har aktörers möjligheter förändrats över tid? s. 28)</p>

Analyspunkter	Håll Sverige rent (2022) - Grön flagg: Handbok för dig som arbetar med hållbar utveckling i förskolan
<p>Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling</p>	<p>För att barn ska kunna förstå sin omvärld och agera behöver vi ge dem kunskap om hur de olika dimensionerna av hållbar utveckling hänger ihop (ekologisk, social, ekonomisk). Värdet av biologisk mångfald. Ekologisk mat. Äta mer vegetarisk kost. Klimatpåverkan: Transportmedel, energikällor, elförbrukning, engångsbruk och återbruk, klimatsmart och hållbar konsumtion. Att vi är beroende av rent vatten för att överleva, vattnets kretslopp, förorenat vatten. Människors påverkan på ekosystem i hav och vid kuster. Cirkulär ekonomi. Värdkedjan: råvara, rättvis produktion, transporter, märkning av varor, handel och konsumtionsmönster. Nedskräpning. Kemikaliers miljöpåverkan.</p>
<p>Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra</p>	<p>Genom Grön Flagg kan barn uppleva att de har möjlighet att påverka genom att vara med och bidra till förbättrade åtgärder på förskolan och i samhället. Utmana barnen till att engagera sig i en hållbar utveckling på en nivå där de har möjlighet att göra skillnad och uppnå resultat. Möjligheter till att göra skillnad på riktigt. Barnens handlingskompetens kan få ringar på vattnet och spridas vidare till den egna familjen och närsamhället. En del av arbetet går ut på att det barnen lär sig i förskolan delar de med sig av och sprider ut i samhället för att bidra till hållbara förändringar av handlingar och beteendemönster även utanför förskolan. Bygga insektshotell, fjärilsrestaurang och fågelholkar. Adoptera ett naturområde och ta hand om det i 1 år. Reflektion kring hur de transporterar sig till och från förskolan. Eldetektiver: för att ta reda på var på förskolan som el används, för att komma på hur elförbrukningen kan minskas. Hur kan barnen få fler att göra rätt och slänga skräpet där det hör hemma?. Gör en skräpmätning tillsammans för att ta reda på hur mycket skräp som finns på er gård, undersök vad skräpet kommer ifrån, behövs det fler papperskorgar eller oftare tömning?</p>

<p>Innehållet syftar till att styrka mod och engagemang för, samt viljan att förändra</p>	<p>Att gå på en Grön Flagg-förskola ska utrusta barnen med en kunskap, ett engagemang och en vilja att bidra till förändringar. Barnens inflytande spelar en stor roll. I Grön flagg ska barnen vara med i hela processen med att planera, genomföra och utvärdera. Innehåll är baserat på barnens intressen, delaktighet och inflytande. En viktig del inom lärande för hållbar utveckling är att barnen är delaktiga och får inflytande över sitt arbete för att deras engagemang ska stärkas. Genom att ta vara på barnens tankar och idéer blir de aktiva i lärprocessen, vilket ökar deras handlingskompetens för att vilja vara med och agera och förändra samhället i en positiv påverkan. Ta hand om ett naturområde i 1 år. Hur ser det ut med tillgång till vatten i andra delar av världen. Prata om hur skräp hamnar i haven och vad det leder till. Vi behöver skapa bättre kretslopp när det kommer till de resurser vi använder, ge pantsystemet som exempel (det är nästan ett slutet kretslopp). Visionera över hur våra avfallssystem fungerar i ett hållbart samhälle i framtiden. Att 80% av skräpet i havet kommer från land, hur kan vi bidra till en renare miljö och därmed renare hav?. Vi behöver vara rädda om vårt livsnödvändiga vatten, ett sätt är att hjälpa till att hålla våra vatten rena från skräp och kemikalier.</p>
<p>Innehållet syftar till att främja ansvarstagande</p>	<p>Att gå på en Grön Flagg-förskola ska ge barnen en känsla av att ta ansvar för sin framtid och en hållbar utveckling. Ansvara för ett naturområde i 1 år. Lär er mer om vad man får och inte får göra i naturen utifrån Allemansrätten. Reflektera över om det finns möjlighet att minska antalet bilresor till och från förskolan? Hur kan ni minska er elförbrukning på förskolan?. Hitta sätt att spara på ert vatten. Gör en gemensam skräpplockaraktivitet. Finns det fiskar och skaldjur som är bättre eller sämre att äta? Undersök hur maten tillverkas, var den kommer ifrån, om den är miljö- och rättvisemärkt och hur ni kan minska ert matsvinn. Vad är cirkulär ekonomi? Hur kan vi bidra till att minska vår konsumtion och användning av naturens resurser? Vad kan vi göra med de saker som vi inte vill ha längre?. Var med i Håll Sverige Rents kampanj Skräpplockardagarna.</p>
<p>Innehållet är öppet för olika slutprodukter efter genomförd undervisning</p>	<p>Barnen får möjlighet att utforma egna svar på klimatfrågor genom undersökningar: Jämför olika typer av transporter eller drivmedel, vilka är bäst för miljön och varför? Undersök olika förnyelsebara energikällor, hur fungerar de? Vilka är för- och nackdelarna? Hur kan andelen förnybar energi öka i Sverige? Vad kan man göra som medborgare? Hitta på sätt att spara på ert vatten. Hur kan ni på förskolan bidra till att hålla våra vatten rena från skräp och kemikalier?</p>

Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande	Att kunna tänka kritiskt är grunden för att aktivt kunna delta i ett demokratiskt samhälle. Att arbeta med olika utvecklingsområden ger goda möjligheter att utveckla denna förmåga. Diskussionsfrågorna är öppna. (Dock är något som anses vara "rätt" att äta mer vegetariskt)
Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera	Diskussionsfrågor: Behövs alla arter? Finns det arter som är viktigare än andra? Vad skulle hända om en eller flera arter försvinner?. Diskussionsfrågor: Vad kan ni använda i stället för engångsartiklar på förskolan? Hur kan ni minska er elförbrukning på förskolan?. Återvinner vi allt? Komposterar vi i stället för att slänga mat i hushållssoporna?
Förutsättningar som tolkas vara nödvändiga för undervisningens genomförande	Pedagoger: Mycket goda ämneskunskaper. Barn: Förmåga att samtala, reflektera och diskutera. Mycket goda språkkunskaper: Veta vad engångsartiklar, förnyelsebara energikällor, transport, drivmedel och medborgare är (om stödmaterialen inte ändras i praktiken). Den viktigaste aspekten är att förstå att alla verksamheter är unika och att metodiken måste anpassas för att passa den egna verksamheten snarare än att verksamheten ska formas efter metodiken.
Slutsats	Stödmaterialen bedöms uppfylla samtliga analyspunkter i hög grad för att pedagoger i förskolan ska kunna använda dem i undervisning som syftar till att utveckla barns handlingskompetens.
Övrigt	(Handlingskompetens beskrivs som: Kunskap och förståelse för problembilder, inte bara naturvetenskapliga förklaringsmodeller utan också strukturella orsaker. Kunskap om påverkansmöjligheter och vilja, lust och mod att agera. Förmåga att självständigt söka lösningar, kritiskt granska och reflektera över olika alternativ s. 11)

Analyspunkter	Håll Sverige rent (2019) - Skräplabbet: Film om Allemansrätten
Innehållet syftar till kunskapsutveckling/tillägnande av kunskaper om hållbar utveckling	Vad man får och inte får göra i naturen. Fridlysta blommor. Giftiga svampar.
Innehållet syftar till att främja tron på egen kompetens att förändra	Fördjupa er om allemansrätten utifrån barnens tankar, frågor och idéer som kommit upp när ni har arbetat med filmen.
Innehållet syftar till att styrka mod och engagemang för, samt viljan att förändra	Öka kunskap om allemansrätter och skapa en affisch om det för att visa upp på det lokala biblioteket. Fördjupning utifrån barnens tankar, frågor och idéer.
Innehållet syftar till att främja ansvarstagande	Kunskap om värdet av att förhålla sig till allemansrättens förordningar.
Innehållet är öppet för olika slutprodukter efter genomförd undervisning	Frihet i skapandet.
Innehållet riktar ej åsikter om normerade handlingar / Kritiskt ställningstagande	(Jo, men efter allemansrättens regler, rätt eller fel?)
Undervisningsformen är att barnen får möjlighet att kritiskt reflektera kring problemlösningar, eller olika sätt att resonera och agera	(Nja, Diskussionsfrågor: Vad gör man med sitt skräp om man är ute i naturen? Vad kan man göra om man behöver kissa eller bajsas i skogen? (Mer kontroll över ifall barnen lärt sig om allemansrättens direktiv eller inte)
Förutsättningar som tolkas vara nödvändiga för undervisningens genomförande	Material: Skapandematerial till att göra affischer. Pedagoger och barn: Inledningsvis ska både pedagoger och barn lära sig om allemansrätten tillsammans. Därför finns inga särskilda kunskapskrav. Barn: Samtala.
Slutsats	Stödmaterialen bedöms ej uppfylla samtliga analyspunkter för att pedagoger i förskolan ska kunna använda det i undervisning som syftar till att utveckla barns handlingskompetens.
Övrigt	